

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Навчально-науковий Інститут мистецтв

Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації

Кваліфікаційна робота

на здобуття другого (магістерського) рівня

на тему:

СУЧАСНА ТВОРЧІСТЬ МИТЦІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ІКОНОПИСНОЇ ШКОЛИ

Виконала: студентка II курсу

спеціальності 023“Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація”

денна форма навчання

Кравчук Х.М.

Керівник: канд.мистецтвознавства, доцент

Попенюк Ю.А.

Рецензент: канд.мистецтвознавства, доцент

Калиновська І.М.

Івано-Франківськ – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛА ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
1.1. Історіографія та джерельна база.....	5
1.2. Методика дослідження.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ САКРАЛЬНОГО КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ КІНЦЯ ХХ- ПОЧАТКУ ХХІСТ.....	19
2.1. Історико-культурний розвиток української іконописної традиції кінця ХХ - початку ХХІ ст.....	19
2.2. Львівський осередок сакрального мистецтва другої половини ХХ - початку ХХІ ст.....	24
РОЗДІЛ 3. ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ СУЧАСНИХ АВТОРІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ІКОНОПИСНОЇ ШКОЛИ.....	31
3.1. Іконологія та іконографія сучасних сакральних композицій.....	31
3.2. Особливості техніки та матеріалів робіт львівських іконописців.....	34
3.3. Творчий пошук і трансформація образу.	48
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	67
ДОДАТКИ.....	72

Вступ

Актуальність теми дослідження. Теми іконописання торкалися багато дослідників протягом усього людського існування. Мистецтво, яке має не тільки естетичне значення, але й духовне та символічне завжди було і буде важливим у житті людини. Починаючи від євангелиста Луки, сакральне малярство розвивалось та дещо змінювалось. Траплялись і періоди в історії, коли його намагались повністю знищити. Церковне мистецтво у різні століття виглядало по-особливому. А тимбільше - сучасне, яке є дуже характерним та інколи суперечливим.

Новітній іконопис є актуальною темою, тому що він є відкритим та зрозумілим для нового покоління, яке буде далі зберігати та поширювати українську культуру. Суспільство повинно знати своїх митців.

Львівський осередок сучасного сакрального мистецтва є надзвичайно цінним в історії мистецтва України. Багато художників залишаються невизнаними, хоча творять неймовірне, саме тому про них потрібно говорити. Львів завжди мав творчих постатей своєю особливою атмосферою. У цьому краю часто збирались провідні митці, які продовжують там творити і надалі.

Мета дослідження – висвітлити питання розвитку українського сакрального малярства, зміни в зображенні образів та основні характерні риси сучасних ікон.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- проаналізувати літературу за темою наукового дослідження;
- простежити історико-культурні процеси Львівщини другої половини XX – початку XXI століття;
- дослідити стилістичні особливості творів церковного малярства, їх еволюцію;
- знайти відмінності та співставити сакральні твори візантійського типу з новими зразками;

- охарактеризувати роль провідних сучасних митців та педагогів львівської школи іконопису;

Об'єктом дослідження є культурно-мистецькі процеси церковного малярства митців Львівщини другої половини XX – початку XXI ст.

Предметом дослідження є особливості іконографії, технології виконання, творчого пошуку і трансформації образів сакральних творів митців львівської школи іконопису кінця XX – початку XXI ст.

Територіальні межі дослідження охоплюють українські землі, та особлива увага приділяється Львівській області.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період кінця XX – початку XXI ст.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше досліджено Львівський осередок сакрального малярства другої половини XX – початку XXI століття. В науковий обіг введено ряд маловідомих художників-іконописців, а також педагогів. Описано їх творчість та особливості новітніх технік іконописання. Висвітлено питання інтерпретації в сучасних роботах митців львівської школи іконопису.

Практичне значення наукової роботи полягає у тому, що досліджена інформація на дану тему може використовуватись для уроків, лекцій, навчання майбутніх поколінь. А також для ширшого розуміння та поширення українського сакрального мистецтва.

Обсяг та структура роботи. Основний зміст роботи викладено на 66 сторінках. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків, що містять ілюстрації.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІОГРАФІЯ, ДЖЕРЕЛА ТА МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Історіографія та джерельна база

До історії зародження та розвитку церковного малярства зверталось безліч науковців та дослідників. Найчастіше їх цікавило іконописання часів Київської Русі. Проте, не так багато літератури є саме про сучасне сакральне мистецтво. Найчастіше джерела зустрічаються в мережі Інтернет і містять багато різних інтерв'ю митців львівської іконописної школи. Незважаючи на це, таки трапляються книги та інші різні видання присвячені темі даного дослідження.

Першочергово згадується "Оповідь про ікону"- книга, видана 2000 р., авторами якої є Володимир Овсійчук та Дмитро Кржавич (Степан Павлюк-науковий редактор). Вона є однією з перших в Україні виданням, де йдеться про походження ікони і її значення в іконостасі. Тут більше мова йде саме про давній візантійський канонічний образ. Дослідження здійснено на основі історичної та богословської літератури.[33]

Варто виділити серед багатьох науковців українського мистецтвознавця, автора багатьох видань, у яких мова йде про сакральне мистецтво - Дмитра Степовика. У праці "Іконологія й іконографія", видана 2003 року, автор торкається питання на впровадження практик сакрального мистецтва у вищих мистецьких навчальних закладах України, зокрема, у Львівській національній академії мистецтв. Головною темою досліджень є виділення оригінальності та індивідуальності сучасного українського іконопису, з урахуванням того, що його коріння було прикуте до візантійської традиції.[40]

Крім того, у доробку науковця є такі монографії: "Історія української ікони Х – ХХ століть" (2008 р.) [41] , "Українська ікона. Іконотворчий досвід діаспори" та "Мистецтво ікони. Рим. Візантія. Україна" (2008 р.).

А його праця "Нова українська ікона ХХ - початку ХХІ ст. Традиційна іконографія та нова стилістика" (друкована 2012 року) містить в собі

відповіді на багато запитань дотичних до теми наукової роботи. Автор описує формування та розвиток новітньої іконографії, спираючись на творчість багатьох сучасних митців. [42]

Голуб Ірина Леонідівна написала статтю “Колористика традиційного українського мистецтва іконопису в сучасній практиці”. Опублікована 2017 року на вебсайті “Репозитарій національної академії керівних кадрів культури та мистецтв України”. Науковою новизною, а також основною ідеєю дослідження є вплив колористики на сучасну практику іконопису. Крім того, звертається увага до нової української іконографічної символіки, її роль у відтворенні традицій.[8, С.235-243]

Розміщена у 2016 році і ще одна стаття цієї ж авторки, під назвою “Художньо-естетичні особливості розвитку українського образотворчого мистецтва та іконопису”. Дана публікація присвячена детальному огляду художньо-естетичних аспектів сакрального та образотворчого мистецтва. Згадується про розвиток іконопису в Україні з кінця ХХ століття.

Тетяна Козирева поспілкувалась з істориком мистецтва, Романом Яцівим. Після чого у 2016 році була опублікована стаття (інтерв'ю) “Чи потрібні нам ікони і які?” на сайті “Дивен Світ”. Авторка звернула увагу на багато питань, які торкаються даної теми. Такі як: “чи з'явилися в сучасній іконі сучасні теми?”, “у чому традиція саме українського іконопису?”, “чи є відмінність між релігійним живописом та іконописом?” та багато інших. Розповіли також і про технологію іконопису. Висловив і свою думку Роман Яців про новації у сучасному іконописанні, де згадав багатьох митців.[46]

Крім книг, журналів та газет, серед списку літератури багато зустрічається і електронних джерел, адже для ширшого охоплення глядачів, в наш час більше інформації поширюють саме в мережі Інтернет. Серед них є сайт “Збруч”, який містить публікацію “Майстер церковного живопису” (2017 р.), автором якої є Ірина Гах. Головну роль у дослідженні займає видатна особа, провідний митець - Михайло Осінчук. Багато інформації авторка висвітлює про його життя та творчий шлях включно до деталей.

Описується його любов до української культури. У статті йдеться також про участь художника у багатьох організаціях. Згадується про Михайла Осінчука, як і про іконописця, активного громадського діяча, монументаліста...[7]

Мистецтвознавець, професор кафедри дизайну і теорії мистецтва ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, Ірина Дундяк, у статті “Сучасний львівський осередок навчання в галузі церковного мистецтва” здійснила огляд церковних та світських навчальних закладів Львова. Авторка проаналізувала особливості програм викладання, а також індивідуальність майстрів та викладачів. Стаття розміщена у Віснику Львівської національної академії мистецтв (Вип.30). [13, С.91-98]

У монографії “Українське церковне малярство другої половини ХХ-початку ХХІ століть (особливості функціонування, збереження, трансформації та відродження)” 2019 р., Ірина Дундяк звертає увагу на відновленні цього жанру після здобуття Україною незалежності. [14] А в журналі “Карпатський край” є публікація 2015 р. цієї ж авторки “Іконописець Роман Василик і Прикарпаття”. У статті аналізуються принципи творчості відомого митця - Романа Василика. Описується його багаторічна праця, не тільки як художника, а ще й викладача Львівської національної академії мистецтв, засновника Кафедри сакрального мистецтва.[11, С.367-374]

А ще, у Віснику ЛНАМ (№ 39, 2019 р.), міститься стаття Тараса Лесіва “Іконопис сьогодні: професор Роман Василик і кафедра сакрального мистецтва”. У ній висвітлюється діяльність даної кафедри та роль її засновника в освітньому процесі. Окреслюється питання сучасності в іконі та певні суперечності через її оновлення. [28, С.53-72]

Схоже, сам професор, Р.Василик, також розповів у статті “Сакральне мистецтво в системі освітньої діяльності Львівської академії мистецтв” (2021 р, Вісник ЛНАМ). Згадує автор і дипломні роботи студентів, а також історію іконописної школи.

У науковому журналі “Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв”, в якому висвітлюються актуальні питання

культурології та мистецтвознавства, міститься ще одна стаття Тараса Лесіва “Естетичний та соціальний вимір сучасного іконопису” (№.3, 2019 р.). Метою даного дослідження є висвітлення явища інтерпретації сучасного іконопису. У праці враховані основні ідеї відомих вітчизняних та західних науковців в даній галузі. [26, С.377-380]

Дисертація Лесіва Тараса Васильовича на тему “Іконопис Галичини кінця ХІХ- початку ХХІ століття: художній образ і теоретичний дискурс” (2021 р.) розкриває зміст сакрального мистецтва Галичини. Тут проаналізовано художні особливості та аспекти церковного малярства даного краю. Описано вплив візантизму на іконопис ХХ століття. Також автор розповідає про трансформацію традиції в образах. Крім того співставляє та поетапно досліджує розвиток та існування сакрального мистецтва у роки війн, радянського режиму і вже часу незалежності України. Часто згадує і митців львівської іконописної школи (Р.Василика, Л. Яцків, Д.Гордіцу...) [27]

Оксана Романів-Тріска у статті “Оновлення: іконопис Люби Яцків”, яка опублікована 2019 р. в мистецькому альманасі “Артес” (Арт Простір), розповіла про авторську візуалізацію в іконах мисткині Люби Яцків. Тут йдеться про творчий стиль художниці, особливості її творів. Авторка описує також колорит та основні підходи до церковного малярства. Звертає особливу увагу на написи та заглиблюється до деталей на її роботах. [39]

Ще художницю згадує і Тарас Тимо у статті “Роздуми про творчість митця- іконописця Люби Яцків”. Після відкриття виставки “Образ” у галереї сучасного українського сакрального мистецтва “ICONART” (м.Львів), Т. Тимо розповідає про свої враження від побачених сакральних композицій художниці. Акцентує на її оригінальному творчому “почерку”. [44]

Культуролог та літературознавець, Ольга Пресіч, розкриває тему естетики ікони, її символи та еволюцію в дослідженні “Вивчення символізму в українській іконі” (журнал “Всесвіт”). Згадує певні історичні події ще з давніх часів, а також багатьох історичних постатей, які були причетними до

українського церковного мистецтва. Поетапно по століттях описує особливості та зміни іконописання. [35]

У Віснику КНУКіМ (серія “Мистецтвознавство”, № 40) у 2019 р. опублікована стаття “Тенденції сучасного українського іконопису”. Її автором є професор Національної академії образотворчого мистецтва та архітектури (м.Київ) - Олександр Петрович Цугорка. У його статті використано багато методів дослідження, що дозволяє краще та точніше зрозуміти обрану тему. Обговорює синтез нових тенденцій у мистецтві і традиційних мотивів церковного малярства. Торкається питання переосмислення іконописного канону. Крім сучасності, бере до уваги і минулі періоди (особливо період бароко). [47, С.228-233]

Григорак А.К. у науково-теоретичному альманасі “Грані” (том 22 №3, 2019 р.) видав статтю “Новітні історіографічні дослідження українського іконопису Страшного Суду”. У писанні аналізуються особливості виконання композицій Страшного Суду. Автор звертається до провідних праць дослідників, істориків, мистецтвознавців, які також розглядали цей сюжет в іконографії. Вказує про особливість символіки цих ікон. Наголошує на тому, що саме література кін.ХХ- поч. ХХІ століття є ключовою в дослідженнях, адже радянський період не дозволяв правдиво описувати та розвивати церковне малярство. [10, С. 5-11]

Лесів Андрій ознайомив нас з поняттям мистецтва під час війни. У своїй статті “Мистецтво між тилом і фронтом. Сучасні українські ікони на дошках із ящиків з-під набоїв” (“Народознавчі зошити”, №.6, 2019 рік) кандидат мистецтвознавства особливу увагу приділив аналізу передумов створення проекту “Ікони на ящиках з-під набоїв”, а також розповів про волонтерські функції у мистецтві. Торкнувся теми зв'язку між сучасним українським сакральним мистецтвом та соціально-політичною ситуацією в Україні протягом останніх років.[25, С. 1674-1683]

Українська мистецтвознавиця, художниця та кураторка, Роксолана Косів, видає чимало видань на сакральну тематику. Серед них є стаття, яка

міститься у Віснику Львівської національної академії мистецтв (№ 44, 2020 р.) “Ікони Новиці: іконописні пленери 2009–2015 років крізь призму сучасних тенденцій розвитку сакрального мистецтва”. Тут мова йде про ікони, виконані під час пленерів, які проводились впродовж 2009-2015 рр. Іконописці творили їх у с. Новиця (Польща). Серед учасників, багато художників, які пов'язані саме з м. Львів (випускники, викладачі Академії мистецтв). Увагу привернуто на сучасні тенденції у мистецтві писання сакральних композицій. Згадується і про творення “нової” ікони, особливо як впливають на її розвиток митці Львівської школи іконопису. [21, С. 30-39]

У доробку Роксолани Косів є ще і посібник “Українська іконографія Богородиці, виданий 2021 року, у якому увага прикута до основних типів іконографії Богородиці саме в українському мистецтві.

Ігор Ковальчук розглянув еволюцію іконопису впродовж останнього століття у статті “Український іконопис другої половини ХХ- початку ХХІ ст. (формування мистецької школи)”. Дане дослідження розміщене у Віснику ЛНАМ у 2020 році (№.43). Проаналізував не лише львівську мистецьку школу, а ще й київську. Згадав автор і про більшовицький режим та його вплив на сакральне мистецтво. Вказано, що новизна роботи полягає у комплексному дослідженні сучасного іконопису України з урахуванням різних аспектів (канонічних, регіональних, художніх...) [20, С. 40-46]

У 2021 р. Роман Галуйко, кандидат філософських наук, написав про “Вимоги до іконописця та питання безавторства ікон” (міжнародний науковий журнал “Грааль науки”, №4). У публікації наголошується на тому, що життя іконописця має відповідати вченню Святих Отців. Мова йде про духовність людини, її вибір свідомо та відповідально творити сакральний твір. Звернув увагу на вимоги морально-аскетичного способу життя іконописця. Додатково проаналізував тему безавторства (не підписування митцями робіт). [6, С. 369-372]

Варта уваги і стаття “Ікони - як одне із джерел духовності”, автором якої є Панасенко І.В. У ній йдеться про становлення іконографії на території

України з часів Київської Русі. Дається оцінка сакральному твору, як одному із джерел духовного здоров'я. Висвітлюється питання психології народного іконопису. Описано значення фарб, кольорів та відтінків, а також певні правила у їх використанні. [34, С. 26-30]

У громадському медіа Львова “Твоє Місто” Ольга Шведа написала статтю “Від класики до авангарду. Як львівські митці творять сучасну ікону”. Авторка описала стиль робіт багатьох художників - іконописців, які взяли участь у виставці-ярмарок “Від Романа до Йордана”. Серед них: Уляна Креховець, Данило Мовчан, Наталія Русецька та інші. О.Шведа акцентувала на стильових характеристиках та особливостях творців. Разом з цим згадала про мінімалістичні образи. Поцікавилась у митців, що найбільше їм до вподоби в ікономалярстві, які техніки та матеріали вони використовують, а також виділила їх окремі твори. [49]

Роман Тищенко-Ламанський взяв інтерв'ю у провідного іконописця нашого часу, Дмитра Гордіци, і розписав це у статті “Христос не може бути модерним. Іконописець про сучасне та сакральне мистецтво”. Художник розповів про новітні технології в іконописі. Говориться, що сакральне малярство має випереджати час, щоб іти назустріч новим поколінням. Крім того береться до уваги цінність писаної ікони в ХХІ столітті. [45]

Цікаву інформацію містить і вебсайт іконописної школи “Радруж” Українського католицького університету м. Львів. Йдеться і про місію, історію, а також безліч різноманітних курсів, які навчають іконопису. [16]

На вебсайті Львівської національної академії мистецтв у підрозділі Кафедри сакрального мистецтва (“Колектив кафедри”) є розміщена коротка інформація про життєвий та творчий шлях львівського іконописця, заслуженого художника України, доцента даної кафедри - Костя Марковича. У статті йдеться про те, де митець здобував освіту, а також про його викладацький шлях. Розповідається про заслуги та здобутки художника. Згадуються найзначніші об'єкти (храми), де творив та залишив свій

мистецький доробок. Крім того розміщені і зображення його творчих сакральних композицій. [22]

Мистецтвознавець, завідувач художньо-меморіального музею Олексі Новаківського, Любов Волошин, написала статтю “Інтерпретація традицій сакрального мистецтва у творчості Костя Марковича”, яка є опублікована у Віснику Львівської національної академії мистецтв (Вип. 23). Знову ж особлива увага приділяється монументальним розписам в храмах, які творив митець разом із колегами з гурту “Фавор”. Крім того Любов Волошин описала манеру стилістики художника, а також його особливості інтерпретації на сакральних образах. [5, С. 272-280]

Галина Терещук написала статтю та взяла інтерв'ю у відомого українського іконописця - Лева Скопа. Інформація розміщена у 2022 році на вебсайті “Радіо Свободи” під назвою “Ікони для фронту: іконописець-волонтер вірить, що вони бережуть життя воїнів”. Тут опубліковано багато цікавої інформації про творчість митця, а також його прямі роздуми та цитати. Більше все таки звертається увага на створення робіт під час війни та допомогу художника українському війську, його діяльність під час революцій. Лев Скоп розповів про значення для нього писання ікон, а також про відправлення їх на передову захисникам. Крім того згадав, які саме образи та сакральні композиції творить для бійців, які святі постаті їм найбільше до вподоби. Іконописець звернув увагу на техніку і чому любить малювати на дошках, розповів про фактуру дошки. [43]

Крім того про митця та його дружину, яка також була іконописцею, є у випуску “Про життя” з Наталією Дорошенко опубліковане на сайті “Дрогобич Інфо” у 2018 році.

У 2020 році було створено сторінку на сайті Вікіпедії, яка містить багато інформації з життя Думан-Скоп Тетяни Михайлівни. Розміщені розділи, серед яких біографія та творчість. У статті йдеться і про наукову діяльність художниці, згадано її праці. Також на сайті розміщено перелік виставок та творчих робіт мисткині. [4]

Катажина Якубовська-Кравчик написала статтю “Остап Лозинський – іконописець, який відкривав полякам українську культуру” (Culture.pl; переклад: Тарас Лильо, 2022 р.). Згадуються організаційні справи, пленери, виставки за життя Остапа Лозинського. Автор описує характер іконописця, і згадує тільки хороші якості. Особлива увага приділяється його значенню для Польщі, адже був нібито гідом по українській культурі. [50] Пощастило потрапити на виставку робіт Остапа Лозинського “Перервана лінія” у галереї “Шум” у 2023 році (м.Львів). Зібрано понад 70 творів на сакральну тематику, серед них багато робіт виконаних в техніці малярства на склі. Особливої уваги варті записи та ескізи митця. Крім того були виставлені і незавершені твори.

На сайті громадського медіа Львова “Твоє Місто” у 2017 році була розміщена публікація під заголовком “Подолати бар’єр ікони. Як Роман Зілінко робить святих ближчими”. Текст написала Вікторія Ваславська-Панас. Львівський митець розповів про час студентського життя в богословській академії, про свою еволюцію. Митець згадав свою першу персональну виставку, а також висловився про любов до ікон. Крім того про багато важливих деталей з творчого та особистого життя. [3]

Розповідь Романа Зілінко про життя з початком війни є опублікована ще на сайті Українського католицького університету. Весною 2024 року, іконописець вів розмову на дану тему з Альбіною Ялозою, а текст з розмови записала Діана Мотрук. [31]

РІСУ є проектом Інституту Релігії та Суспільства Українського Католицького Університету (м.Львів). На вебсайті публікуються різноманітні статті, інтерв’ю. Містить в собі богословські дописи, а також актуальні релігійні новини. Редакторами є: Тарас Антошевський, Лілія Ковалик-Васюта, Юрій Оленець, Ірина Матвієнко, Соломія Гриб. Однією із статей, яка опублікована у 2023 році, є про сучасну львівську іконописицю - Уляну Креховець. Розміщена під заголовком “Культура має велику місію: показати, що твоє, а що — ні”. Тема торкається війни в Україні та творчості, а також

про важливість культури в будь-який час та період, яким би він складним не був. Художниця розповідає про свою творчість, а особливо про патріотичні начерки, які експонувались у с.Прилбичі на Львівщині під назвою “Війна. Начерки”. [24]

Галерея ICONART у м.Львів стала частим місцем для відвідування виставок. Сакральні твори, які експонувались тут, допомагають наочно пізнати львівську школу іконопису. Також на електронному сайті цієї галереї зібрано багато інформації про художників, їх прямі цитати, які описуються у даній науковій роботі. Саме у цій галереї вдалось побачити роботи Катерини Шадріної, а на електронному сайті описано інформацію про художницю та опубліковано її оригінальні твори. [18]

У порталі новин, всеукраїнському проєкті “Інформатор” (“Інформатор Івано-Франківськ”), є опублікована стаття “Ікони на лопатах для випікання хліба. У Франківську відкрили виставку Івана Драгана” (2024). Автором публікації є Христина П’ятнюк. У даному джерелі розповідається про експозицію тернопільського художника, який є випускником Львівської національної академії мистецтв. Також коротко йдеться про життєвий шлях митця. Крім того, про Івана Драгана розповіла кураторка виставки, Оксана Дмитрівна Мельничук. Художниця говорить, що його живопис є “емоційним та насичений кольором”. [37] Вдалось відвідати виставку митця та оглянути деталі його різножанрової творчості. Ще була змогла дивитись, як творить Іван Драган на благодійному проєкті в Національній спілці художників України (м. Івано-Франківськ).

Про ще одну львівську художницю згадала Христина П’ятнюк у статті “Хустка - як символ захисту” (2024 р.). Мова йде про картини Ольги Мороз. Журналістка описала манеру мисткині, а також відкриття виставки-проєкту “Хустина”. Розповідається про цікавий підхід та задум художниці. Особливу увагу на себе привертають саме хустки, які стали неординарним доповненням до робіт.[38]

Познайомившись з талановитим митцем та викладачем Андрієм Комарницьким, при розмові з іконописцем вдалось краще пізнати його творчість. Почуто цікаву інформацію про його книги: “Святині княжої України” (автори А.Комарницький, Б. Зяттик; видавництво “Свічадо”), а також “Легендарна захисниця України”. Про художника написала Олена Шапіро у статті “Бути олівцем у руці Божій” (2018 р.) у газеті “Україна Молода”. Було згадано про досвід, творчий та життєвий шлях Андрія Комарницького. Звернено увагу на те, чим захоплюється іконописець. [48]

Крім того, про цікаві факти, проекти та багато інших деталей у житті члена Української Спільки Іконописців дізнаємось з інтерв'ю Богдана Зяттика з художником, опубліковане 2022 р. під назвою “Київська Русь - це Україна: ідея з якої все почалося...” [15]

Поталанило бути ученицею Оксани Дмитрівни Мельничук та Юлії Анатоліївни Попенюк. Секрети та особливості техніки малярства на склі, а також жовткової темпері дізналась саме від художниць. Будучи у майстерні Оксани Дмитрівни та наживо оглядати її твори, викликає неабияке задоволення.

Ще у 2022 році була можливість поспілкуватись з художницею Ольгою Кравченко, коли авторка експонувала свої мистецькі твори у м.Івано-Франківськ (галерея “Вагабундо”). Бувши присутньою ще до відкриття, спостерігалось, як іконописиця бережно ставиться до своїх робіт.

Отже, крім вище перелічених джерел, при написанні наукового дослідження увага приділялась ще багатьом виданням. Адже історія ікони зародилась ще дуже далеко до наших часів. Богослов'я та іконописання містять в собі безліч деталей та елементів, які мають велике значення. Завдяки книгам, статтям, журналам та багатьом іншим працям кругозір людини стає ширшим та поняття іконопису вивчається глибше.

1.2.Методи дослідження

Без методів дослідження неможливе написання будь-якої наукової роботи. Саме через них передається різноманітна інформація в науковий обіг.

Підбираючи та використовуючи їх, відповідно до тематики, науковцю простіше дослідити весь матеріал.

Серед них важливим є метод порівняння. Він дозволяє систематично визначати відмінності та схожість між явищами. А також виділити сильні та слабкі сторони різних об'єктів. Загалом, цей метод є цінним інструментом для отримання глибшого розуміння взаємодії між об'єктами та предметами дослідження. Якщо порівнювати певні явища, то при аналізі швидше і чіткіше буде показано певні деталі. Огляд історико-культурного розвитку дозволяє зрозуміти, чому саме так мінялись мистецькі традиції. Що саме впливало на ті чи інші речі крізь роки. При порівнянні часового проміжку, історичних подій розкриваються питання, щодо зображення, сюжету та навіть матеріалів роботи.

Велику роль відіграє здобуття незалежності України, адже тоді художники набагато вільніше почали себе почувати у власних роботах. У даному дослідженні метод порівняння здійснюється через пошук спільних та відмінних художніх ознак сакральних творів мистецтва, а також через співставлення художньої манери іконописців. Чітко помітно різницю між багатьма сучасними творчими композиціями та давніми канонічними візантійськими іконами. Тимбільше, якщо йдеться саме про львівську школу іконопису. Митці часто дозволяють дещо інтерпретувати та змінити сам образ. Новітні твори митців львівської іконописної школи стають ближчими для нашого часу.

Заздалегідь до обрання теми наукової магістерської роботи було чітко продумано план спостереження. Саме цей метод є основою написання даного дослідження. Що стосується описаної теми, то початок спостереження базується на отриманих знаннях протягом навчання. Спостереження відбувалось і в бібліотеках, адже першоджерела займають велику роль у написанні наукової роботи.

Щоб докладно передати новизну матеріалу, цілеспрямовано застосовано метод інтерв'ю з митцями, які мають відношення саме до львівської

іконописної школи. Серед них: Мельничук Оксана Дмитрівна, Попенюк Юлія Анатоліївна, Андрій Комарницький, Дарія Ковпак та ін. Також допомогло у написанні роботи спілкування з о.Олексієм Саранчуком, який є духівником Українського католицького університету. Перед розмовами складено список конкретних питань, щоб дізнатись саме потрібну інформацію. Крім того, що важливо, секрети у техніці митців.

Обов'язковим завданням було відвідування виставок, де представлені сучасні творчі сакральні композиції. Відбувався збір літератури, де описано творчість цих та інших художників. За допомогою мережі Інтернет, тривав пошук художніх робіт. Через спостереження підсилюється уявний опис та досліджуються весь розвиток, новий етап у мистецтві, цікаві сучасні техніки, новизна у сакральних інтерпретаціях з певним збереженням канону. Поїздки до м. Львів стали ключовим моментом для дослідження, адже спостереження іконописного твору віч-на-віч не зрівняється з її зображенням в соціальних мережах.

Також у науковому дослідженні використано метод аналізу. Щоб доцільніше описати певні деталі, потрібно розкладати предмет на простіші складові та елементарні частини. Це стосується і аналізу робіт, і творчого та життєвого шляху митців. При аналізі художніх творів досліджується композиція, лінії, плями, кольори. При іконографічному аналізі увага зосереджується на символіці. Крім того аналізується і стилістика митця. Оцінюється твір з психологічної точки зору. Особливо при вивченні історії об'єкта, до уваги взято структурно-генетичний аналіз.

Після застосування методу аналізу, використано метод синтезу, щоб знайти основне в дрібних частинах. При об'єднанні деталей простіше підвести підсумок та узагальнити досліджуване. Наприклад, щоб краще пізнати та зрозуміти певний твір, кращий результат буде при об'єднанні значення символіки, стилю митця, естетичного значення та інших важливих деталей. Схоже і взято до уваги взаємопов'язані методи індукції та дедукції, коли від знання окремих фактів відбувався перехід до загального та навпаки.

Провідну роль займає метод опису, без якого неможливо обійтись при написанні наукової роботи, тимбільше, якщо воно стосується мистецтва. Саме його застосовано безперервно, протягом цілого дослідження: споглядаючи сакральні твори, читаючи інформацію про митців чи просто створюючи власну композицію. Опис часто стимулює розвиток уяви. Таким чином глядач має можливість розглянути символіку, приховані значення, а також і доповнити твір своїми домислами.

Отже, при дослідженні даної теми було задіяно та використано багато методів наукового дослідження. Більш важливі серед них відіграли ключову роль у написанні, проте не було опущено і менш потрібних, адже вони є цілком доповнюючим елементом до основи.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ САКРАЛЬНОГО КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ КІНЦЯ XX - ПОЧАТКУ XXI СТ.

2.1. Історико-культурний розвиток української іконописної традиції кінця XX - початку XXI ст.

Українське церковне малярство видозмінювалось крізь століття. Зародження його сягає часу Київської Русі та візантійського мистецтва. Інколи воно зазнавало періоду неабиякого розквіту, проте бувало і майже знищеним. Саме у наші дні, періоду XXI ст., відбувається відновлення та поширення української ікони.

У кінці XX – на початку XXI ст. з'являється велика кількість приватних, монастирських та професійних осередків іконописання. Як виявилось, зацікавлення до українського іконопису є немалим. Проте, багато творів мають дещо інший вигляд, аніж більшість людства звикло бачити. Із проголошенням незалежності України, митці нашої держави змогли творити значно вільніше. Часто замість чітких канонів бачимо креативну стилістику у сакральних композиціях, по якій можна впізнати певного митця та навіть іконописну школу. Така тенденція сильно відрізняє сучасний іконопис від стародавнього, коли на церковних творах навіть не було вказано авторів.

Українська ікона зустрічається в історії різних періодів та стилів. Варто згадати козацьке бароко (XVII-XVIII ст.), де багатство та пишність сакрального мистецтва не мала меж. Орнаменти, золочення, рослинні рельєфи були притаманні тому часу.

Важко уявити, скільки цінних творів було знищено та вивезено з нашої держави у часи світових воєн. Вже на початку XX ст. (приблизно 1920 рр.) іконопис ставав забороненим, як і усе, що стосується Бога. Через тоталітарний режим радянської влади, її утиски та заборони, церковне малярство не могло не те що поширюватись, а й взагалі створюватись. Важкі роки, під час яких були голодомори, світові війни, жорстока цензура, репресії, явно вплинули на мистецтво, і не тільки на церковне. Комуністичні заклики, реклами радянських партій, зайняли першість у творчості митців,

які зазнали жорстоких утисків. Українська інтелігенція змушена була творити те, що не було бажаним.

Говорячи про відновлення ікони у ХХІ ст., звертається увага не тільки на її розвиток, але й проблематику. У порівнянні з іншими спеціальностями, не так багато молоді готові продовжувати іконописну традицію. Одні з причин можуть бути такими: відповідальність перед релігією, небажання вивчати канони чи просто наявність страху не допустити помилку при техніці. Звичайно, що набагато простіше використовувати, наприклад, полотно та акрил, аніж левкас та жовткову темперу, проте і від цього залежить цінність твору. Та все ж є молоді талановиті художники, які захоплюються даною технологією і креативно створюють власні, особливі сакральні композиції. У мистецтві ХХ-ХХІ ст. важко здивувати людство, саме тому перед митцями постає нелегке завдання створити щось індивідуальне, саме таке, щоб глядач не розумів, як створювались ті чи інші цікаві елементи. Наприклад, інколи можна зустріти на християнських творах, що німби святих означені не золотом, а червоним, рожевим, зеленим чи іншими кольорами.

В Україні сформувалось декілька іконописних шкіл, де в різних регіонах держави були створені майстерні, кафедри сакрального мистецтва чи просто проведення майстер-класів для бажаючих творити величне. Серед найбільш відомих та визнаних, можна виділити львівську та київську школу іконопису. Ключовим чинником цього стала професійна освіта, яку започаткували у середині 1990-х років у двох художніх закладах вищої освіти, а саме у Львівській та Київській академії мистецтв.

У кінці ХХ століття (в період 1988 - 1994 рр.) на українських землях починає різко відновлюватись церковне будівництво (збудовано близько 1261 храмів). Саме це було ще однією причиною створення різноманітних іконописних шкіл. [20, с.41-42]

У 1994 році в Національній академії образотворчого мистецтва та архітектури (м. Київ) була заснована Майстерня живопису і храмової культури імені Миколи Стороженка (видатний митець, іконописець,

художник-монументаліст). Відомо, що майстерня наслідувала традиції Лаврської іконописної школи XVII-XVIII ст. [20, с.42]

Варто згадати іконописну школу, яка діє при Чернівецькому православному богословському інституті. Навчальний заклад є найстарішим на Буковині, зазнавав багато утисків радянською владою у XX ст. та через це припиняв своє існування. Проте, у 1999 р. його було відновлено. Роботи, які виконані тут, є строго канонічні за православним зразком. Важливим є те, що Інститут уклав угоду про співпрацю з Афінським університетом, що є цінним у навчанні студентів, адже це дає можливість відвідувати церковну академію “Афоніаду”. Майбутні фахівці, які навчаються на спеціалізації “Іконописне мистецтво”, отримують знання з написання різноманітних типів ікон, а також храмовий (стінний) розпис, ікони для іконостасу та інші. [17]

У 1983 році на Прикарпатті була створена Кафедра образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та реставрації. Ініціатором створення був відомий художник, доктор мистецтвознавства Михайло Фіголь. Це стало значним поштовхом не тільки для розвитку мистецтва на Західній Україні, а й сакрального малярства зокрема. Однією із вибіркових спеціалізацій було введено іконопис, якого навчали високопрофесійні митці: Володимир Григорович Лукань, Оксана Дмитрівна Мельничук, а зараз - Юлія Анатоліївна Попенюк. Згадані викладачі навчались у Львівській національній академії мистецтв. Студенти даної спеціалізації вивчають старовинну техніку жовткової темпері і малярства на склі. Саме Володимиру Луканю вдалось відновити та зберегти галицькі образи на склі. Серед завдань програми спеціалізації “Іконопис” є як і копіювання візантійських та українських давніх ікон, так і створення творчих інтерпретацій образу. Дана кафедра відіграє немало роль у розвитку сакрального малярства в Україні.

Попенюк Юлія Анатоліївна народилась в м. Івано-Франківськ 21 січня 1982 року. Закінчила художню школу в цьому ж місті. Навчалась на відділенні художнього розпису в Косівському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва імені В. Касіяна (випуск 2001 року). У

цьому ж році поступила у ЛНАМ на кафедру сакрального мистецтва, яку закінчила у 2007 році. Дипломною роботою (ОР Бакалавр) була ікона “Вознесіння” (жовткова темпера, дошка), яка знаходиться в церкві “Вознесіння Господнього” в с.Бариш (Тернопільська область) (рис.2.1.1). При здобутті освітнього рівня “Магістр” заключною творчою роботою було “Різдво Христове з клеймами” (жовткова темпера, дошка). Є членом Національної спілки художників України. В 2009 році Попенюк Юлія Анатоліївна почала свою викладацьку діяльність в Інституті мистецтв на кафедрі Образотворчого мистецтва ім. М. Фіголя (тепер кафедра образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва та реставрації). До сьогодні продовжує викладати різні мистецькі дисципліни, серед яких основними є “Іконопис” та “Реставрація станкового живопису”.

Працює в техніці жовткової темпері на дошці та акрилу. Для сакральних творів, крім дошки, використовує за основу полотно та скло. Найчастіше на роботах Юлії Анатоліївни зустрічаються різні типи Богородиці: “Богородиця Замилування”, “Богородиця Одигітрія”... Попри те, що сюжети можуть повторюватись, кожна робота мисткині є не схожою одна на одну, а стилізована по-особливому. Усі вони відрізняються та несуть індивідуальний характер та емоцію. Лики на сакральних творах іконописиці зображені ласкавими, а використані відтінки є теплими та чудово поєднані між собою. Найчастіше зустрічається червоний колір. Художниця дуже тонко та акуратно прописує обличчя та руки, створює дуже легкі та непомітні переходи при висвітленні. Часто використовує золочення. Крім того на багатьох творах можна помітити рослинні орнаменти на мафорію Богородиці або ж на інших елементах.

Говорить, що улюбленою власною роботою є ікона “Богородиця Замилування”, створена 2013 року (рис.2.1.2). Виконана в техніці жовткової темпері на левкасі (МДФ), ікона є оригінальною та цікавою. Звертається особлива увага на яскраві червоні німби, що робить сакральну композицію більш модерною. Більш декоративним є крайній сакральний твір Юлії

Анатоліївни - “Богородиця Одигітрія”, виконаний у 2024 році у техніці малярства на склі (рис.2.1.3). Цікавим є те, що іконописиця використала декорований орнаментом папір, який був підкладений під скло, на місці одягу святих. Таким чином відбулось спрощення у техніці, проте композиція стала багатшою та більш деталізованою.

Художниця брала участь у багатьох обласних та всеукраїнських виставках, де виставляла не тільки свої іконописні твори, але й живописні: виставка Української спілки іконописців при соборі св. Юрія у м. Львові (2012 р.), виставка ікон викладачів Інституту мистецтв ПНУ ім. В.Стефаника у Картинній галереї Національного заповідника “Давній Галич” (2012 р.), всеукраїнська виставка декоративно-прикладного мистецтва “Світ Божий, як Великдень” (м. Тернопіль, 2013 р.), всеукраїнська художня виставка до Дня художника (м. Київ, 2014 р.) та інші.

Крім того, як викладач, Юлія Анатоліївна організувала різноманітні групові виставки своїх студентів. Зі спеціалізації “Іконопис” варто згадати такі проведені виставки: “Осанна в Вишніх” (2023) та “З вірою у серці” (2024 р.) - семестрові та дипломні роботи студентів, які експонувались у Івано-Франківській обласній універсальній науковій бібліотеці імені І.Франка; “Тут ся ангели явили” (малярство на склі; Виставкова зала Івано-Франківської дитячої художньої школи, 2021 р.)...(рис.2.1.4, рис.2.1.5) Деякі з них було організовано разом з Мельничук Оксаною Дмитрівною.

Можна зробити висновок, що Попенюк Юлія Анатоліївна зберігає давні канонічні традиції у своїх творчих роботах, проте інтерпретує їх за власним баченням. Дуже трепетно та цінно відноситься до своїх учнів та продовжує наділяти їх любов'ю до іконопису. Студенти кафедри під керівництвом художниці старанно навчаються творити оригінальні сакральні композиції.

“Квітка Середньовіччя”- таку назву має іконописна школа, яка діє у м.Тернопіль при церкві Успіння Пресвятої Богородиці. Її автором є художник-іконописець Андрій Майовець, який народився і навчався у Львові. Перші заняття відбулись у лютому 2020 р. Створюють образи

учасники, які є початківцями або ж ті, хто вже не вперше займаються цим мистецтвом. Щоб продовжувати давні традиції, вивчають техніку жовткової темпері і пишуть ікони на липовій дошці. Багато творів учнів є репродукціями давньоукраїнських канонічних ікон. Відомо, що і в м. Вінниця діє вищезгадана авторська іконописна школа у нижньому храмі церкви Покрови Пресвятої Богородиці УГКЦ. Заняття тривають не протягом всього року, а тільки в певні періоди.

Поширення іконопису та любов до Бога у родині призвело до появи сімейної іконописної майстерні під назвою “Небо на землі”, яка знаходиться у м.Київ. Її очолює вже 20 років (з 2004 р.) православний священник, отець Сергій Павелко, разом з яким пліч о пліч працюють майстри, серед яких переважно жінки: Марія Павелко, Наталя Соболева, Катерина Цирулік (рис.2.1.6).

Усі митці, які працюють в іконописній майстерні “Небо на землі” не просто пишуть сакральні твори, а й крім того поглиблено і дуже ретельно досліджують східну і західну християнську іконографію. А також її багату і насичену біблійним змістом символіку, таємниці ремесла, авторські прийоми у роботі старих майстрів, техніку створення ікони. Роман Василик назвав дану іконописну майстерню “оазою розквіту іконопису” в Україні. Новою незвичною авторською знахідкою стало віднайдення техніки гарячої емалі і створення в ній іконописних мініатюр. Починаючи з 2005 року виставкова діяльність майстерні є дуже багатою.[32]

Слід відзначити, що всі історичні епохи додавали до ікони нових тем, сюжетів, образів. Кожна епоха розставляла свої акценти, і тому іконописці, як художники пристосовувалися до запитів свого часу.

2.2. Львівський осередок сакрального мистецтва другої половини XX - початку XXI ст.

Львівський осередок сакрального мистецтва XX - поч. XXI ст. - це поява нового, створеного саме для сучасного світу. Митці повністю показують свої можливості та не бояться їх відтворювати у власних роботах. Не можна

заперечити, що інколи ця трансформація є надто сильною. Дуже часто це стає причиною критики їх творів. Досить багато митців, які належать до львівської школи сакрального мистецтва, є вихідцями з інших міст України. Це свідчить про те, що саме Львів став центром розвитку сучасного іконопису. Художники, які навчались там, працюють дуже вільно і творять так, як відчують. Кожен знайшов характерну собі стилістику та манеру, і як бачить, передає величне. Сучасні сакральні композиції львівських майстрів є близькими для нового часу.

Діяльність львівського осередку сучасного сакрального мистецтва є різноманітною та зосередженою на розвитку та підтримці новітнього священного малярства. Крім будівництва архітектури релігійного призначення, значно поширилась і поява різнопланових галерей. Дуже часто у них організовують та експонують модерні виставки молодих митців, з метою представлення їх творчості широкій аудиторії.

Велику роль у діяльності митців даного осередку відіграє участь у конкурсах та міжнародних виставках, адже це сприяє поширенню українського сакрального мистецтва у міжнародний культурний контекст. Крім того допомагає зберігати і популяризувати глибокі духовні цінності, а також підтримувати зв'язок між різноманітними культурними та релігійними спільнотами. Важливими у еволюції іконопису кінця XX - початку XXI століття є такі освітньо-культурні заходи, як проведення та відвідування багатогранних лекцій, семінарів та майстер-класів, які можуть бути як для художників, а також для студентів мистецьких навчальних закладів чи просто для людей, які є зацікавлені у релігійному мистецтві. Вивчення історії та новітніх тенденцій у сакральному мистецтві, поширення наукових праць, статей, співпраці з різними конфесіями (для пошуку та реалізації мистецьких проєктів, які пов'язані з церковною культурою та обрядовістю), видання та публікації каталогів і монографій, присвячених іконопису - усе це є властиве даному періоду та прошарку.

Заснована у 1995 р., Кафедра сакрального мистецтва Львівської національної академії мистецтв є унікальним навчально-науковим підрозділом, який готує фахівців у галузі сакрального мистецтва. Кафедра має на меті поєднання традиційних і сучасних методів у створенні релігійного мистецтва.

Ініціатором її відкриття став професор Роман Василик, відомий художник та педагог, завідувач кафедри, який мав на меті відродити, зберегти та розвивати традиції українського сакрального мистецтва у сучасному контексті. З моменту свого заснування кафедра активно удосконалювалась, залучаючи до спільної праці талановитих викладачів, майстрів та науковців. Було розроблено чіткий план навчальних програм, які давали як теоретичні знання, так обов'язково і практичні навички. Студенти вивчають іконопис, мозаїку, фреску, церковну архітектуру та інші види сакрального мистецтва. Вони активно залучені до різноманітних цікавих практичних проєктів, таких як створення ікон, розпис храмів, або ж реставраційні роботи. [36] Це допомагає їм здобувати важливі навички та досвід. Виставки кафедри користуються великим успіхом та прогресом як в Україні, так і за її межами. Викладачі разом із студентами проводять дослідження в галузі історії сакрального мистецтва. Триває пошук його стилістичних і технологічних аспектів. Кафедра сакрального мистецтва ЛНАМ славиться своїм високопрофесійним викладацьким складом, який включає видатних художників та науковців. Вони не лише поширюють свої знання серед студентів, але й активно займаються авторською художньою діяльністю, дослідженнями та популяризацією іконопису, організовують виставки, беруть участь у наукових конференціях та семінарах, співпрацюють з різними культурними інституціями. Результати досліджень опубліковують у наукових виданнях і застосовуються у навчальному процесі. На сьогодні кафедра продовжує стрімко розвиватися, навчаючи нові покоління митців, які примножують та удосконалюють традиції українського сакрального мистецтва. Випускники даного навчального закладу працюють у

різних сферах мистецтва та культури, роблячи вагомий внесок у культурну спадщину не тільки України, але й світу.

Варто згадати також Іконописну школу “Радруж” Українського католицького університету (м. Львів). У 2009 р. школа еволюціонувала в осередок для здобуття особливої професії іконописця-богослова. Вона була створена для усіх бажаючих пізнати сакральне мистецтво, незалежно від віку та професій. [16] Тут багато програм та курсів, з якими може ознайомитись кожен. Зустрічається навіть онлайн курс іконопису, різноманітні виїзні майстер-класи для дітей та старших. Протягом усього часу, відколи була створена іконописна школа у ній навчалось близько 400 осіб. Спочатку починають тут викладати реставратори - Павло Петрушак та Анастасія Чабан. Пізніше команда збільшується і місце серед викладачів займають такі визначні постаті, як: Святослав Владика, Остап Лозинський, Ольга Кравченко, Ольга Соломчак-Гольчак та інші... Один із них, Остап Лозинський, загинув у віці 38 років, та всеодно зумів залишити немалий оригінальний та неперевершений творчий доробок.

Нові покоління створюють індивідуальне та неповторне українське мистецтво. У 2010 році з моменту виставки у Львівському Національному Музеї ім. Андрея Шептицького почала свою діяльність іконописна майстерня “Аліпій”. Відбулось об'єднання митців, які мали на меті осучаснення та продовження розвитку сакрального мистецтва. Андрій Комарницький - співголова іконописної майстерні “Алімпій”, випускник кафедри сакрального мистецтва Львівської національної академії мистецтв. Разом із Юрієм Вербовським розробили ключові принципи оновлення іконописної традиції на основі києво-українського монументального стилю. Роман Василик звернув особливу увагу на те, що група авторів має своє трактування форм та індивідуальний стиль. Поява неомонументалізму дещо інтерпретувала церковне мистецтво, адже містить такі якості та особливості як: декоративність, мінімалізм, монохромність, фактурність та інші. Саме ці ознаки даного стилю митці майстерні “Аліпій” втілювали у розписах

багатьох храмів Львова та за межами міста. Серед праць майстрів можна виділити: поліхромія та іконостас хрещальні Покрови Богородиці, поліхромія храму св. Климента-папи, розписи у греко-католицькому Соборі Пресвятої Богородиці у Прибилчах, п'ятирядний іконостас до храму Воздвиження Чесного Христа у Львові (за площею ікон, він є одним із наймасштабніших у цьому місті) (рис.2.2.2, рис.2.2.3). Андрій Комарницький наголошував на тому, що на даний момент буває доволі складно узгоджувати новоавторські сакральні оздоблення з священниками-настоятелями та парафіянами. Адже більшість звикло бачити храми у більш реалістичному та канонічному стилі. Та попри все, таки створюються нові модерні оздоблення та відбувається осучаснення сакрального малярства, не забуваючи про молитовно-духовну основу творів.[15]

Крім того, Андрій Комарницький передає свої знання ще і молодшому поколінню. Стверджує, що “Іконопис – це доторк до Божественної абсолютної краси, бо хто є прекрасніший, як не Господь...” Варто зазначити, що мало хто наважиться навчати такій величній справі дітей. Проте, саме найменші не хочуть копіювати, вони мають величезне бажання дивувати та знаходити невідомі та цікаві речі, особливо у творчості.

На Старосамбірщині у селі Лаврів, а саме у Свято-Онуфріївському монастирі була відкрита Літня іконописна школа (2010 року). Ініціаторами були о.Михайло Олійник, Володимир Горбовий, Олесь Дзиндра, Тетяна Скоромна та Тарас Кузів. Згодом і до цієї групи доєдналась Наталія Сацик.

Велика кількість бажаючих навчатись іконопису привела до ідеї поглиблювати та надавати знання у іншому форматі. Таким чином у 2012 році було засновано Факультет Церковного мистецтва Дрогобицького Інституту Пресвятої Трійці. Крім вищезгаданих викладачів, до їхнього складу приєднались Мар'яна Мирошніченко, Олена Бакович та о.Олег Чупа. Метою створення факультету є відкриття культурної спадщини та відновлення сакрального мистецтва, як важливого духовного елемента для теперішніх і майбутніх поколінь. Крім того, бажання відкрити талант серед

вірних. Серед студентів-іконописців була створена унікальна атмосфера. А саме завдяки невимушеному спілкуванню, яке сповнене взаєморозумінням, повагою та підтримкою. Організовувались різноманітні спільні екскурсії, для віднайдення середовища, в якому приємно проводити час та творити. Важливо, що кожне заняття на факультеті починають з молитви. Адже тільки розмова з Богом може правильно вести руку у писанні ікони.

Факультет є унікальним явищем на теренах не лише Львівської області, а й України тому, що програма п'ятирічного навчання має окремі форми та чітко складену структуру, яка поділяється на такі складові: богословські дисципліни та різноманітні мистецтвознавчі дисципліни (включаючи теорію і практику).

Галерея ICONART у м.Львів - це не просто кімната, де експонуються твори мистецтва, це ціла історія багатьох митців, які представляють тут свої сакральні композиції. Знаходиться на вулиці Вірменській, 26, неподалік Площі Ринок (рис.2.2.4). Засноване у 2010 році, місце стало простором для нових творчих ідей, цікавих технік та незвичних форм. До того часу у Львові не було такого простору, де б можна було оглянути новітні сакральні твори. Команда складається з таких постатей, як Костянтин Шумський (засновник), Маріанна Баран, Анастасія Терлецька. Колись разом з ними був і Остап Лозинський. На вебсайті галереї зазначено, що діяльність членів команди - це організація виставок в Україні та закордоном, продаж робіт професійних художників, участь у міжнародних проектах. Саме завдяки цьому, багато митців вперше змогли представити свої роботи в Америці. Крім того ще й проведення творчих зустрічей та конференцій. Ця галерея відкриває часто нових художників серед творчої молоді. Саме тут представляються індивідуальні сучасні твори сакрального мистецтва, які зовсім не схожі між собою. Найчастіше учасниками виставок є випускники Львівської національної академії мистецтв. Дуже корисним є вебсайт галереї для тих, хто не має змоги відвідати даний заклад. Адже тут розміщено багато зображень сакральних робіт авторів, які експонувались в даному місці.

Інколи у Шевченківському гаю (Чернеча гора, м.Львів) також можна зустріти виставки сучасного іконописного малярства. Ось, наприклад, 21 вересня 2024 року відбулось відкриття виставки “Божа справедливість”, яка стала результатом XVI Міжнародного іконописного пленеру. Він був проведений у Славську на Бойківщині. Представлені інтерпретовані лики є відмінним зразком іконописання XX-XXI століття. І кожна робота відтворює особливість творчості кожного митця.

Пленери відіграють ключову роль у збереженні давніх традицій сакрального мистецтва, допомагають в обміні досвідом між митцями та поширенні іконопису. Вони відбуваються в середовищі, яке надихає та сприяє кращому налаштуванню художника на творчу роботу. Для прикладу, це може бути природа, монастирі, храми або ж інші місця, які стосуються релігійної спадщини. Туди залучають та запрошують авторів із багатьох різних країн, що дає змогу ділитись культурними цінностями та підходами до іконопису. Такі заходи допомагають митцям не лише слідувати канонам у власній творчості, але й експериментувати з цікавими віднайденими техніками. Сакральні композиції, створені під час пленерів, часто експонуються на виставках. Це відроджує та підтримує релігійне малярство, як живий вид мистецтва, який досить стрімко розвивається та поширюється в сучасному світі. Вони також дають можливість популяризувати іконопис серед ширшого загалу та віднайти нових майстрів цього духовного процесу. Пленери є шансом для іконописців різного рівня підготовки — від початківців до професіоналів — поділитись власними знаннями, авторськими техніками, ідеями та способами створення ікон. Саме так учасники навчаються новим методам та підходам для розширення індивідуального творчого художнього арсеналу.

Оскільки іконопис — це не просто мистецтво, а ще й глибоко духовна практика, під час пленерів часто знаходять особливий час для молитви, богослужінь та духовних бесід. Це сприяє налаштуванню на творчий процес і писання ікони з глибоким символічним змістом.

РОЗДІЛ 3. ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ ТВОРЧОСТІ СУЧАСНИХ АВТОРІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ІКОНОПИСНОЇ ШКОЛИ

3.1. Іконологія та іконографія сучасних сакральних композицій

Сучасна іконологія та іконографія у львівському іконописі ґрунтується на глибоких історичних традиціях. Вони беруть свій початок ще з Середньовіччя, саме тоді Львів був важливим культурним і релігійним осередком. Але наразі сучасні іконописці доволі часто намагаються поєднати традиційні мотиви з новітніми художніми техніками, інтерпретуючи цікаві форми духовного мистецтва. Іконографія з давніх часів має закладені чіткі правила (канони) зображення біблійних сюжетів, святих та символів. Вона не тільки представляє певні образи, а також виконує духовно-педагогічну функцію. Іконографія допомагає розпізнати, кого або що зображено на сакральному творі завдяки символіці, одягу та атрибутам (наприклад, хрест, книга, меч) тощо (рис.3.1.1). Саме це дозволяє ідентифікувати святих або ж певні біблійні сцени.

У Львові іконографія переважно зосереджувалася на візантійських та київських традиціях, які попадали під вплив Заходу. А саме через зв'язки з Польщею та іншими європейськими країнами. З часом це привело до створення унікального львівського сакрального стилю, де традиційна іконографія збагачувалася бароковими та ренесансними елементами.

У сучасній стилістиці львівські майстри зберігають ключові канонічні принципи, але крім того додають ще й авторські штрихи. Для прикладу – це нові інтерпретації кольорів, зміни у стилізації ликів та інших елементів ікон. Багато митців експериментують з більш абстрактними формами до традиційних сюжетів, що дозволяє сакральній композиції виглядати сучасніше, не втрачаючи її основного значення. Іконографія є допоміжною при правильному інтерпретуванні та розумінні релігійних творів мистецтва, зберігаючи зв'язок між естетичним та духовним досвідом. Воєнна іконографія у ХХІ столітті стала передовою сучасного українського

іконопису, де страшні події та соціальні потрясіння знайшли своє місце в релігійному мистецтві.

Традиційний образ святого-воїна, якого завжди втілювали святі Юрій Змієборець та архангел Михаїл, у нашому часі отримав дещо нове значення (рис.3.1.2). На сучасних сакральних творах все частіше зображують українських воїнів, які є на захисті Батьківщини. Ікони з військовими у камуфляжній формі можуть бути створені через уособлення святих-захисників, символізуючи боротьбу проти зла за справедливість та волю.

Образ Богородиці впродовж багатьох століть був символом заступництва і захисту. У воєнній іконографії ХХІ століття він зберігає своє значення, але набув нового вигляду. Її часто зображають як покровительку українських захисників, але яка оберігає не лише їх, а й увесь народ. Такі ікони стали цінними серед військових та їхніх родин, як певне джерело духовної підтримки у важкі часи.

Доволі часто зараз можна зустріти поєднання канонічних релігійних образів із національною символікою. Наприклад, на іконах можуть зображати тризуб, жовто-блакитні прапори або інші елементи, що символізують українську ідентичність (рис.3.1.3). Таке мистецтво підсилює зв'язок між внутрішньою духовністю та національною боротьбою. Художники можуть використовувати більш новітні, експресивні техніки або поєднувати традиційність ікони з елементами сучасності. А саме завдяки цьому створюються нові образи, які глибше торкаються цьогочасного суспільства.

Таким чином, воєнна іконографія ХХІ століття в Україні є не лише продовженням давніх релігійних традицій, але й дуже важливим соціально-культурним явищем, що реагує на події і виклики нашого часу. Вона є потужним явищем духовної підтримки, а також національної ідентичності.

Якщо говорити про іконологію, то саме це є дослідженням символіки образів та їхній вплив на глядача. Її завдання полягає в тому, щоб розкрити

не тільки зовнішню характеристику сакрального мистецького твору, але й розтлумачити внутрішню глибину символіки та ідейного основного змісту.

У сучасному львівському іконописі іконологія також еволюціонує. Митці часто звертаються до символічних значень, підсилюючи їх новими деталями, які притаманні релігійним і соціальним контекстам ХХІ століття.

Львівські художники у своїй творчості часто відображають історію регіону, поєднуючи біблійні мотиви з народними темами. Це додає нове значення іконі, що робить її більш актуальною для сучасного глядача. У контексті іконопису, іконологія дає розуміння того, як релігійні символи впливають на глядача, як духовність та культурні ідеї передаються візуальним мистецтвом.

Важливими є написи, які допомагають точно визначити, хто зображений на іконі. Через те, що багато святих постатей можуть мати схожі риси чи атрибути, саме написи чітко вказують на конкретну біблійну особу. Особливо цитати з Святого Письма або інші важливі християнські фрази, доповнюють духовний зміст твору (рис.3.1.4). Текст допомагає зберегти канонічність образів і зв'язок із давньою богословською традицією. Це робить ікону не просто естетичною картиною, але й важливим елементом для молитви та богослужіння. Давніше по традиції написи на сакральних творах писались церковнослов'янською або грецькою мовою, залежно від регіону. Тепер на іконах, особливо на тих, що створюються для конкретних громад або ж хатні ікони, написи часто створюють рідною мовою вірян. Наприклад, в Україні часто використовують українську мову, щоб зміст твору був зрозумілим для широкого кола віруючих.

Сучасні іконописці, зазвичай, дотримуються традиційних шрифтів і стилістики написання тексту. Написи, як правило, виконуються великими літерами та є лаконічними. Ці канони зберігають повагу до давньої форми іконопису, навіть у новому контексті. Митці нашого часу іноді зосереджують увагу до нових образів святих або ж подій, які були канонізовані у ХХ і ХХІ століттях. Інколи це ікони новомучеників або святих постатей, які були

визнані не так давно. Стосовно цього написи можуть містити дати, а також особливі звернення, які відносяться до конкретних історичних подій чи контекстів.

Часто зустрічаються скорочення для священних імен. Наприклад, ім'я Ісуса Христа переважно читаємо у формі “ІС ХС”, а Діви Марії — як “МР ΘΥ” (Матір Божа).[23,с.87] Ці скорочення є канонічного характеру, а також частиною іконописної традиції. Всупереч певним змінам у виборі мови та стилістики, головне завдання написів є незмінним: допомогти вірянам розпізнати святого чи біблійну історію, а також посилити їхню молитву завдяки певним цитатам.

Отже, львівське сакральне мистецтво сьогодення — це не тільки збереження давніх іконописних традицій, але й віднайдення нових шляхів відображення духовного через образи, які поєднують стародавні канони з сучасними стилізаціями. Не зважаючи на те, що іконопис зазвичай суворо трактує зображення постатей та символів, деякі сучасні художники додають абстрактні елементи. Це не суперечить основним канонам, проте надає можливість дещо змінювати вигляд ікони більш сучасного зразка.

3.2. Особливості техніки та матеріалів робіт львівських іконописців.

Сучасний іконопис вимагає нових експериментів. І часто це стосується не тільки стилю, а й матеріалів. Техніка і технологія сакрального мистецтва поділяється на різні елементи, які містять в собі безліч деталей. Наприклад, олійний живопис є більш відомий в порівнянні з жовтковою темперою. Коли мова йде про експеримент, справа стосується не тільки фарб, а ще й основи до твору. Адже не рідко на виставці чи в майстерні художника зустрічається робота, створена не на полотні чи звичайній прямокутній дошці, а ще й на склі, дверях, лопаті...

Іконопис видозмінюється власне за допомогою вище перелічених речей. Набагато частіше зараз зустрічаються твори написані акрилом, аніж стародавньою жовтковою темперою. Не так багато захоплюються процесом

створення левкасу, емульсії, як це булоколись... Проте, часто основою для твору може стати навіть не дошка чи скло, а ось, наприклад, камінь, риба чи коробки з-під набоїв на війні.

Сучасне іконописне малярство на склі — це не просто відтворення та збереження давніх традицій, але й простір для новітніххудожніх експериментів, де духовний світ переплітається з повсякденним.

Традиційні біблійні сюжети (образи святих, біблійні тексти) залишаються основними, але сучасні іконописцівтілюють в нихавторську інтерпретацію та можуть додавати нові теми. Дехто з художників використовує більш спрощений та символічний підхід, виокремлюючи духовну глибину образів через віднайдені експериментальні форми. Основним матеріалом є скло, якестворює особливий блиск та має особливість прозорості. Роботу виконують так, що фарбовий шар наносять на зворотний бік скла. Це робить процес створення сакрального творудещо таємничим, адже не одразу помітно та не зрозуміло, що буде в результаті.Деталі, які мають бути помітними спереду, малюються першими. Вцій техніці часто використовуються яскраві, насичені кольори та їх відтінки. Сучасні художники переважно застосовують нові матеріали, як от акрилові фарби або ж суміші дрібних пігментів із новітніми засобами.Часто додатково використовуються ще метали, наприклад, золото чи срібло (у вигляді поталі). Крім того роботи оформлюються в дерев'яні рами, які часто прикрашені вручну багатою орнаментикою.

Саме тут хочеться згадати про Оксану Дмитрівну Мельничук та її малярство на склі. Мисткиня народилась 25 квітня 1979 року. Живе та працює в м.Івано-Франківськ. Спершу освіту здобула в рідному місті на художньому факультеті в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника. Пізніше вступила до Львівської національної академії мистецтв на факультет образотворчого мистецтва і реставрації (випуск 2006 року). Навчання у м.Львів залишило великий відбиток на творчості мисткині, адже ті експерименти в техніці, при створенні художніх

творів, які роблять львівські іконописці, є винятковими серед інших мистецьких прошарків.

На роботах художниці відбувається “гра кольору”. Працюючи мазками, мисткиня створює маленькі контрастні плями-акценти. Так твір стає більш живописним, не забитим площинністю. Цьому ще і допомагає контур, який не є однаковим. Іконописиця створює лінії контуру різні за товщиною. Крім того, вони є різними і за іншими ознаками: прямі, хвилясті, переривчасті, протерті, плавні та ламані. Саме тому образи є динамічними. Здійснюється враження, що кожен маленький мазок ніби мерехтить та рухається в різні сторони. Кольори на склі використовує яскраві, особливо червоний. Твори є дзвінкими та захоплюють при спостереженні. Часто зустрічаються рослинні орнаменти, а також народні атрибути. Український мотив присутній на багатьох роботах. Інколи використовує золочення або сріблення. Хай ці сакральні композиції є більш декоративними та інтерпретовані, проте вони є надзвичайно багато наповнені: лініями, орнаментами, складками одягу, написами, детальним висвітленням ликів та рук... Крім художніх елементів, вони ще більш наповнені і духовними цінностями та енергією. Зустрічаються на роботах як маленькі, але такі важливі деталі, так і великі площини. Варто звернути увагу, що на багатьох творчих композиціях немає чітко промальованих золотих круглих німбів, як людство звикло бачити на більшості ікон. Художниця пише їх різної цікавої форми та використовує незвичні для цього відтінки. Ці форми плавно входять в композицію і одразу не помічається, що це саме німби. Вражає пластика пальців рук, адже по окремо кожен є чітко продуманим та промальованим, знайшовши свій поворот та розміщення.

Із 2007 року Оксана Дмитрівна розпочинала свій викладацький шлях на Кафедрі образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації ПНУ. Художниця наділяла своїми науками та прищеплювала любов до іконопису, та загалом до мистецтва, багатьом студентам. Будучи старшим викладачем, Оксана Дмитрівна зробила значний внесок у розвиток творчої

молоді. Адже під її керівництвом, студентами створювались сучасні, по новому інтерпретовані твори сакрального мистецтва.

Окрім цього, Оксана Мельничук активно залучена до організації виставок у ІФoоНСХУ. Сама також є членкинею Національної спілки художників України з 2013 року. Її роботи зберігаються в приватних колекціях України та за кордоном. Творча діяльність мисткині є дуже багатою, адже вона була і залишається активною учасницею багатьох обласних, всеукраїнських та міжнародних виставок і проєктів. В тому числі: Всеукраїнська виставка “Софія - премудрість Божа” (м.Київ, 2017), Всеукраїнський Арт-проект “Малярство на склі” в рамках Міжнародного мистецького фестивалю країн Карпатського регіону “CARPATHIAN SPACE” (м.Івано-Франківськ, 2018), Всеукраїнський симпозіум “Живопис на склі” (с. Гошів (Прикарпаття) – м. Київ, 2017) та багато інших. Є авторкою 3 персональних виставок. Варто згадати виставки, проведені разом з Світланою Богданівною Хміль: “Кольори і контексти” (2013 р., Коломия, Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття), а також виставка в Дрогобичі у 2012 році. Та крім того активно організовує та бере участь у виставках, присвячених Дню художника, Великодні виставки та Різдвяні, проведені в м. Івано-Франківськ в приміщенні Національної спілки художників України. Варто згадати ще й іконописні пленери, де також творила разом з іншими митцями. Один із них був проведений у Криворівні. Роботи, виконані в техніці малярства на склі, які є в доробку іконописиці: “Преподобний Алімпій Печерський” (2007), триптих “Ангельські хори” (2008), “Поцілунок Іуди” (2008), “Рівноапостольні Князь Володимир і Княгиня Ольга” (2011), “Милування” (2011), “Христос - Виноградна лоза” (2011), “Свята Родина” (2012), “Козацька Покрова” (2012), триптих “Святі Віра, Надія, Любов” (2012), “Тривожна Покровонька” (2022)...(рис.3.2.1, рис.3.2.2, рис.3.2.3, рис.3.2.4, рис.3.2.5)

Якщо згадати твори Оксани Дмитрівни, виконані на дошці, то вони дещо відрізняються від робіт на склі. Створює їх в техніці акрилу або жовткової

темпера. Звичайно ж, стилістика залишається авторською. Проте кольори художниця використовує більш стримані та спокійніші. Особливо з початком війни в Україні багато з них несуть доволі сумні емоції: журбу та скорботу. Наприклад, на таких роботах, як “Пливуть гроби” (2014), “Богородиця Скорботна” (2016) (рис.3.2.6). На інших роботах помітно, що іконописиця полюбляє використовувати поєднання білого і червоного кольору. На багатьох роботах дуже вміло і влучно використовує фактуру дерева без левкасу: “Благовіщення” (2021), “Богородиця з дітям” (2022), “Трилий Бог” (2019) (рис.3.2.7)... Перлиною у доробку художниці є твір “Марія” (2018). Саме тут зустрічаються українські народні елементи, такі як згарди та вишиванка. Вражає ритміка ліній, які утворюють складки на одязі. Цільну композицію доповнили декоративні квіти на фоні (рис.3.2.8).

Творчість художниці зосереджена на традиційних біблійних сюжетах в іконописі, але вона також активно використовує новітні художні техніки та підходи. Оксана Дмитрівна завжди експериментує, чого і навчала своїх студентів - створити цікавий та індивідуальний художній твір. Художниця вже давно віднайшла свою стилістику, тому її роботи є завжди впізнаваними.

Варто і згадати іконописне малярство на склі Володимира Григоровича Луканя. Художник народився в Дрогобичі. Навчався в Львівській національній академії мистецтв, а згодом був викладачем в Навчально-науковому інституті мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника на кафедрі образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації (колись ще худграф - художньо-графічний факультет педагогічного інституту імені Василя Стефаника). Член НСХУ.

Його стилістика є більш декоративною. Митець використовує яскраві чисті кольори на своїх роботах. Інколи ікони зустрічаються не просто у дерев'яній рамі, а ще й яка є з українським орнаментом. Не тільки на рамі, але й також можна помітити орнамент і на самих творчих композиціях.

Розповідає художник свої секрети техніки, як от, наприклад, що інколи використовує не одне скло, а декілька. Саме це створює глибину роботі. Працює олійними фарбами. Цікавим є те, що митець творить у зворотній послідовності під час роботи на склі. Художник підбирає стару раму і вже потім під неї створює композицію. Крім того він не замальовує всі площини “на глухо”, а залишає прозорі місця, що створює ефект мерехтіння фарби. В одному із інтерв’ю, автором якого є Ірина Максимлюк, Володимир Лукань розповідає, що тепер майже не тримає пензель в руках, а може використовувати те, що буде під рукою.[29] Це свідчить про великий досвід митця, адже пройшовши великий творчий шлях художник навчився різному і висловлюється, що: “Добрий композитор має в голові оркестр”. У його доробку на склі є такі сюжети, як: “Неопалима купина”, “Весілля в Кані Галилейській”, “Моління”, “Тріб Господній”...(рис.3.2.9, рис.3.2.10, рис.3.2.11) Улюблена тема Володимира Григоровича - хатній іконостас. Здійснивши багато задуманого, митець ще має багато цікавих ідей для проведення виставок.

Зразком сучасного ікономалярства на склі є і Уляна Креховець. Художниця є викладачкою в Іконописній школі “Радруж” Українського католицького університету (УКУ). Іконописиця віднайшла власну манеру творіння, проте інколи її роботи нагадують давні народні ікони на склі. Милі і добрі лики зображені на її роботах. Для контуру використовує туш, а кольорові площини закладає акрилом та темперою, часто широкими мазками. На багатьох творчих композиціях переважають такі кольори, як червоний та блакитний.

Цікавим та оригінальним є проєкт мисткині “Мої милі Бозі”. Це фігурні іконки на склі у рамі на підставці, які створюються переважно для дарунків, а тепер і для благодійності (рис.3.2.12). Вони можуть бути як ялинковими, так і простими декоративними прикрасами. Квітковий орнамент, вільні, плавні та акуратні лінії, золочення додають малим іконкам ще більшої краси. Авторка дуже вдало підбирає кольорову гаму для своїх образів. Кожна іконка має

свою символіку, адже тематика робіт є дуже різноманітною. Серед них: “Святий Миколай”, “Богородиця з дитям”, “Покрова”, “Архангел Михаїл/Гавриїл” (рис.3.2.13). Крім них є спеціально створені постаті багатьох святих, які є цінним подарунком та оберегом для людей з їхніми іменами: “Св. Марта”, “Св. Антоніна”, “Св.Юлія”... Часто додає на них різноманітні деталі, які є в українській культурі: прикраси, хустки, вишиванки...

Іконопис на камені – ще одна з цікавих технік писання ікон, при якій зображення святих постатей, сюжетів з Біблії або інші релігійні символи створюються безпосередньо на камені. Такий підхід дещо відрізняється від канонічної техніки сакрального малярства, де ікони традиційно пишуться на дошках, і має особливо символічне, а також ще й естетичне значення. Камінь у християнстві часто уособлював стійкість, довговічність та непорушність віри. Саме так, сакральна композиція на камені підкреслює та відтворює ці характерні якості через свою основу. Тому митці, які шукають індивідуальність та нестандартні форми вираження свого таланту та віри, використовують іконописання на камені. Дана техніка часто зустрічається в паломницьких сувенірах та нестандартних релігійних проєктах.

Деякі автори, про яких детальніше описано нижче, брали участь у виставці ікон на камені в УКУ (рис.3.2.14, рис.3.2.15). Серед них: Ірина Солонинка, Ольга Мороз, Ольга Кравченко, Катерина Кузів, Тарас Кузів, Данило Мовчан та багато інших. Загалом 42 іконописців, які готували дані роботи два місяці. Кожен камінь має свою особливу форму, тому всі роботи учасників є різними. Камені не є великі за розміром. Крім того один автор міг створити декілька таких творів. Багато тем повторюються, як от, наприклад, “Богородиця з Дитям” або “Спас Нерукотворний”, але через індивідуальну стилістику митців вони є різноманітними та цікавими. Можна виділити ще такі зображені сакральні сюжети: “Пресвята Родина”, “Благовіщення”, “Розп’яття”, “Пророк Йона”...

Іконопис на рибі – це незвичайний, маловідомий і досить рідкісний вид іконопису, де основою для писання святих та біблійних сюжетів є висушена риб'яча шкіра. Риба в християнстві містить в собі глибоку символіку. З давніх часів вона асоціюється з Ісусом і є одним із найперших ранніх символів у християнстві.

Технологія є такою, що на тонку шкіру риби наноситься негрубий шар ґрунту (інколи і не наноситься), щоб забезпечити краще зчеплення з фарбою. Зробивши це, наступним кроком є використання традиційних технік в іконописі, наприклад, робота з темперною фарбою або ж іншою. Попри те, що така техніка не є поширеною у сучасній традиції, вона всеодно згадується та потрохи відроджується серед деяких майстрів декоративно-прикладного мистецтва. Художники користуються цим матеріалом, тому що його цікавий вигляд виражається через текстуру поверхні луски та духовну символіку. Народні майстри у давнину використовували доступні матеріали, для створення індивідуального твору та надавали їм особливого символічного значення, тому саме іконопис на рибі є прикладом цього.

Ікони, писані на дошках від набоїв або ж на уламках використаних снарядів — є унікальним феноменом нашого часу, який почав різко поширюватись серед митців під час війни в Україні. Такі сакральні твори мистецтва не лише мають глибоке духовне значення, але й уособлюють боротьбу за свободу і мир, втілюють надію і віру в страшних умовах війни. Художники, які творять такі релігійні роботи, за основу беруть військові артефакти, привезені з передової, та перетворюють знаки знищення та смерті на символи захисту і життя (рис.3.2.16, рис.3.2.17).

Ікони, створені на таких елементах війни, є надзвичайно глибокими та викликають зовсім інші емоції та думки при спогляданні, порівняно з іконою виконаною на звичайній дошці. Вони переконують, як у найтемніші часи можна знайти світло серед темряви. Використання таких основ, а навіть залишків військової техніки переплітає зв'язок між небесним і земним, між моторошними подіями війни і вірою у завершення цієї трагедії та

якнайшвидшу перемогу добра над злом. Сакральні твори стають образом для молитви за захист воїнів і народу, за їхнє спасіння та життя в мирі.

Крім вищезгаданого, основу для ікон можуть складати інші різноманітні військові елементи, а навіть мініатюрні гільзи. Це підкреслює унікальність та розуміння тісного контакту з подіями на фронті. Так, як ці матеріали часто привозять прямо з поля бою, ікони одразу стають частиною реальної історії військового мистецтва нашого століття.

Створюється певний додатковий вимір у контексті іконописання, адже переплітання різних технік разом із символічними матеріалами відтворює ідеюперетворення та змін. Найчастіше ці сакральні твори зберігають частину початкового зовнішнього виду матеріалу та текстуру — наприклад, шорсткість, подряпування, пошкодження від вибухів або ж наліпки з інформацією про снаряд. Як вже згадувалось вище, на дошках з-під набоїв часто зображують біблійних воїнів, наприклад, Архангела Михаїла або Юрія Змієборця, які, як усім відомо, асоціюються із боротьбою проти зла. Поява таких образів має особливе значення в ХХІ столітті, коли для людства є необхідний захист та духовна підтримка. Для багатьох осіб це є способом вираження віри в перемогу.

Багато з цих творів мистецтва є представлені та продаються на аукціонах, коштів з продажу яких відправляються на допомогу українській армії, пораненим бійцям чи мирним жителям, або також на гуманітарні потреби. Це не лише культурний, але й благодійний добрий жест. Роботи стають елементами збереження пам'яті про війну. Саме тому, ікони виконані на військових артефактах є потужним та незрівняним прикладом того, як мистецтво може перетворити моторошні події війни та переосмислити їх на символ сили, відродження та невмирущості. Це абсолютно нова сучасна форма народного малярства, яка продовжує нести давні канони іконопису, проте додаючи їм символічного змісту та великого емоційного значення.

Саме тут варто згадати про українського іконописця, реставратора, мистецтвознавця, викладача, музиканта та поета - Лева Скопа, який

народився 1954 року у Львові. Значну частину свого життя він присвятив вивченню та відродженню традиційного українського іконопису. Це не просто художник, а ще й активний учасник громадського життя України. Одна з останніх та найбільш знакових ініціатив митця пов'язана з його творчістю під час війни на території України. Він почав створювати ікони на ящиках від боєприпасів, привезених з фронту. Його сакральні образи часто мають патріотичний зміст і стають символами української боротьби за незалежність. Крім того художник дуже активно підтримує волонтерські ініціативи. Часто продає свої роботи на благодійних аукціонах для допомоги українським військовим. Одна із робіт була продана на аукціоні на підтримку ЗСУ за 300 000 грн. (рис.3.2.18)

Лев Скоп відомий своєю роботою з реставрації старовинних ікон. Хоча митець народився ще в середині XX ст., проте є яскравим представником сучасної школи іконопису, адже активно використовує як традиційні, так і новітні підходи до створення сакральних образів. Стиль Скопа уособлює власне інтерпретоване бачення ікони та водночас глибоку повагу до канонічних принципів. Він використовує гармонійні кольори, надаючи особливого значення світлу та формі. Митець часто експериментує з фактурою та матеріалами, найчастіше з деревом, створюючи ікони, які мають особливий “життєвий” вигляд. Лики на його образах є дуже добрими та часто усміхненими, з теплим рум'янцем. Часто помітні квіткові елементи на роботах митця, особливо віночки на головах. Його роботи виставлялися як в Україні, так і за кордоном, де отримували високу оцінку серед багатьох віруючих і також ще й у мистецьких колах. Художник робить важливий вклад у збереження та розвиток української культури, показуючи, як традиції можуть переходити у сучасне життя та відповідати на виклики часу.

Лев Андрійович Лазор-Скоп до 2013 року багато працював у Львівській національній академії мистецтв, де навчав молодих митців, передаючи їм свій досвід у галузі іконопису та реставрації. Художник має великий вплив

на розвиток нової генерації українських митців, допомагаючи їм зрозуміти і відчувати глибину сакрального мистецтва.

Отже, Лев Скоп залишається ключовою фігурою в українському іконописі, у творчості якого поєднується духовність, патріотизм і глибоке мистецьке бачення.

Схожу манеру творіння підбрала і учениця та дружина Лева Скопа - Тетяна Думан-Скоп. Народилась 1981 року на Львівщині у містечку Миколаїв. Проживала разом з чоловіком у Дрогобичі. Проте, у 2020 році у Любліні життя художниці обірвалось через гліобластому (пухлину мозку, яку діагностували у 2019 році). Проживши тільки 38 років, іконописиця залишила великий неповторний творчий доробок. Тетяна Думан працювала на львівській фабриці з пошиття одягу, проте вільний час витрачала на живопис. Навчалась в Українській академії друкарства у Львові. Але водночас намагалась поступити у Львівську академію мистецтв, що вдалось тільки із третьої спроби. Покинувши попередній заклад освіти розпочала навчання у ЛНАМ, адже хотіла вивчити різні техніки та жанри образотворчого мистецтва.

Художниця є однією з тих, хто працював над відродженням та розвитком українського іконопису на початку ХХІ століття. Була патріоткою своєї держави, що підтверджує її активність під час революцій в Україні.

Брала участь у багатьох виставках, серед яких: мистецький проєкт “Веселка”, “На білому” (галерея “Дзига”, 2008 р.), персональна виставка “Як на небі, так і на землі” (галерея LvivArt, 2008 р.), персональна виставка “Всім рідним і близьким присвячую...” (Будинок культури, Миколаїв, 2010 р.)... Була учасницею творчого об’єднання “Кактус”. Під час лікування, спільно з Левом Скопом створили виставку “Ангели рятують життя” у онкологічній клініці Nu-Med (Замостя, Польща, 2019 р.).[4]

Лагідні, щирі та милі образи висвітлені на роботах Тетяни Думан-Скоп. Стилістика художниці є абсолютно іншою, ніж у багатьох сучасних іконописців. Великі очі, рум’янець, дитячий вираз, усмішка додають добрий

характер роботам. Створюють відчуття теплоти та затишку. Багато творів присвячено ангелам, які постають у молитовній позі. Проте часто у руках вони тримають нетрадиційні елементи, наприклад, кролика чи солодкий марципан, сидячи на веселці (рис.3.2.19)... Як і на творах Лева Скопа, у його дружини також зустрічаються багато квітів (троянди, лілії): на вінках, у руках, у орнаменті... Навіть Ісус зображений у терновому вінку, який зацвів. Фактура дерев'яної основи додає особливого вигляду іконі. Такі деталі, як тризуб, український прапор, меч, щит, обладунки також є на сакральних творах художниці. Особливої уваги варта і серія “Камінці з Меджугор’я”, на яких зображена Богородиця з Ісусом (3.2.21). Інші твори Тетяни Думан-Скоп: “Богородиця Нев’янучий Цвіт”, “Свята Юстина”, “Христос в розквітлому терновому вінку”, “Архангел Михаїл”, “Ангел-трубач”...(рис.3.2.20, рис.3.2.22) Маленькі деталі додають сакральним образам ще більшої унікальності: стрічки, серця на одязі, прикраси на шию та інші... Її іконопис відзначився особливо унікальним стилем, в якому відчувається глибокий зв'язок з сучасною національною культурою та історією.

Окрім фарб, львівські іконописці могли використовувати у своїх творах різні матеріали для подачі текстур. Наприклад, вставки з металу, тканини або навіть коштовності, що надавало сакральним роботам цінної розкоші та значущості (рис.3.2.23). Поєднання нових матеріалів з канонічними техніками додає іконам багатошаровості.

Традиційний етапом у відтворенні сакральної композиції львівських майстрів була робота з фоном. Не рідко фон ікон постає прикрашеним фактурними елементами та деталями, наприклад, доволі непростими візерунками або тисненням. Це підкреслювало святість зображених постатей і надавало візуальної глибини. Деякі художники використовували навіть глину або інші новітні текстурні пасти для створення у своїх композиціях об'ємних елементів. Наприклад, це могли бути німби чи їх частини або найчастіше орнаменти на одязі святих. Після висихання ці матеріали стають

твердими і створюють рельєф, який потім можна пофарбувати або ж вкрити золотом.

У кожного свій ідеал краси, який у мистецтві не має меж. Тому кожен іконописець творить святі постаті такими, які є в його уяві. Визначальною рисою ікономалярства наших днів є використання яскравих барв. Проте, часто зустрічається і монохромність. Нерідко художники додають емоцію лику, що не є характерним для стародавніх візантійських ікон. Відмінністю стародавнього мистецтва від сучасного є те, що іконописці знайшли цікаві техніки писання ікон. Вони надають різноманітні фактури, орнаменти, лінії, плями, які збагачують по-новому. Та часто ставлять перед собою завдання: зробити так, щоб глядач не розумів як створювалось та чи інша текстура. Так сакральний твір набуває ще більшої цінності та цікавості. Для прикладу, використання техніки схожої до монотипії цілком притаманне львівським іконописцям. Крім того, зробити незвичний фон чи заливку допомагають такі матеріали, як: губка, папір, сіль, мастихін та інше.

Остап Лозинський вважав, що “ іконопис має розвиватись, а не стояти на місці й не перетворюватися на своєрідний ксерокс давніх візантійських зразків”. [2] Митець займався відтворенням давньої ікони, але створював і нові сюжети. Багато у його колекції є зібраних, а також створених власноруч ікон гуцульського народного зразка на склі (3.2.24). Іконописець любив експериментувати з формою дошки: трапеція, коло, хрест, трикутник... (рис.3.2.25) Значущою та правдивою є думка художника, що люди бояться виходити із зони свого комфорту, бо там інший світ, і він страшний. Не мало його робіт, які могли б бути новими шедеврами, залишились незавершеними.

Варта особливої уваги творчість Івана Драгана. Митець працює переважно в техніці олійного живопису на дошці, проте зустрічаються також інші матеріали, як от полотно. Не рідко художник використовує досить неочікувані основи для твору, наприклад: антикварна дошка для прання, плита, дерев'яна антикварна лопата, гонта (деякі з них були частиною церкви), рубанок (рис.3.2.26 - 3.2.28, рис.3.2.29). Автор залишає початковий

вигляд основи, не обрізаючи її, що додає творам унікальності та незвичності. Тому багато з них є асиметричними. Саме це відрізняє роботи митця від інших. Крім того, наприклад, на творі “Розп’яття” художник використовує ще і нитки (рис.3.2.30).

Іван Драган дуже любить працювати з видовженими форматами, про що і сам стверджує. Зустрічаються різноманітні форми картин, як коло, прямокутник, квадрат. Є диптихи, триптихи... Розміри сакральних композицій є як і дуже мінімалістичні (6х6см., “Христос. Розп’яття”), так і достатньо великі (200х140 см., “Мелодія”) (рис.3.2.31, рис.3.2.32). Завдяки чистому насиченому жовтому кольору, твори автора мають ефект світіння. Цікаві образи є створені митцем малими шматочками вітражного скла на керамічній основі (рис.3.2.33). Найчастіше на картинах зображені ангели, але крім них є багато інших біблійних постатей та сцен із притч Святого Письма. Є однофігурні та багатофігурні сюжети. Серед них: “Юрій Змієборець”, “Тайна вечеря”, “Христос”, “Втеча до Єгипту”, “Святий Іоан Предтеча”, “Богородиця”...(рис.3.2.34) Створені вони як і широкими мазками так і тонкими об’ємними набрисами, що мають ефект ниток. Особливу увагу приділяє ликам святих. У колекції робіт художника є і сакральні скульптури, створені з маленьких різноманітних металевих частинок, які зварені між собою (“Ангел.Мелодія”, “Святий Архангел Михаїл”), розміщені на дерев’яній основі (рис.3.2.25). Іван Драган успішно продає свої роботи як і в Україні, так і за кордон. Крім того, є учасником багатьох благодійних аукціонів та проектів.

Нові технології дозволяють художникам використовувати елементи світла та інтерактивності в іконах. Наприклад, зустрічаються і твори зі світлодіодним підсвічуванням або новітні прогресивні інтерактивні інсталяції, що реагують на присутність глядача. Таким чином, інновації в іконописі відбуваються досить обережно, адже це глибоко сакральна форма мистецтва. Проте ці зміни свідчать про те, що навіть канонічне мистецтво може адаптуватися до теперішніх умов, залишаючись завжди актуальними.

Отже, ці нововведення дозволяють митцям пристосувати старовинні техніки до сучасних естетичних вимог, не втрачаючи при цьому духовну та культурну глибину традиційного іконопису. Саме експериментуючи із технікою та матеріалами, вони звертають увагу глядача, чим більше заохочують цікавитись мистецтвом та вивчати його.

3.3. Творчий пошук і трансформація образу

Трансформація образу в інтерпретованих на сучасний лад іконах відтворює як продовження канонічних традицій, так і пошук та віднайдення абсолютно нових художніх підходів. Головні зміни відбуваються особливо у стилістиці, композиційній структурі, а також у кольоровій гамі. Попри це іконописці намагаються не забувати давню богословську глибину. Сучасні майстри часто поєднують елементи модернізму або абстракції, переплітаючи їх із візантійською естетикою.

Наприклад, Любов Яцків, випускниця Львівської академії мистецтв (відділення сакрального мистецтва), а зараз викладач у даному закладі, стверджує, що для неї найцікавіше - це “динамічна пластика рисунку в іконописній естетиці”. Говорить, що лінія рисунку сама підказує розвиток образу.[18] Народилась іконописиця 1977 року у Львові. Художниця дотримується канону, проте її твори легко відрізнити від робіт інших митців. Працює в техніці акрилу на дошці. Стримана кольорова гама, вдала цікава композиція, емоція, текст із притч, орнамент - характерно її стилю. Вона відшукує з давньої іконографії певні символічні деталі, які “укладає” на свій манер. Часто на її іконах зустрічаються різноманітні рослини, а також і звірі. Відтворює авторка багатогранні форми прояву та робить акцент на жестах і символах, що допомагає іконі отримати більш емоційно-виразний вигляд. Серед відомих творів можна виділити такі: “Створення світу”, “Ноїв Ковчег”, “Різдво”, “Весілля в Кані Галилейській”, “Успіння Пресвятої Богородиці”, “Святі воїни” та багато інших (рис.3.3.1, рис.3.1.2).

На багатьох українських іконах нашого часу звертається особлива увага на національну ідентичність. Написи, виконані українською мовою (замість

церковнослов'янської або латинської), стають не менш важливим елементом образу. Люба Яцків створює ці написи не тільки як певний елемент декору, а більше для підсилення основного символічного змісту і послання.

Через те, що давні сюжети часто є інтерпретованими та постають в новому образі, то деякі сакральні твори можуть звертати увагу на психологічні якості біблійних персонажів, показуючи їх більш зрозумілими для сучасного віруючого. Це висвітлюється у виразній пластиці рук, акцентується на виразах облич або на зміненій композиції, що підкреслює увагу на емоційних переживаннях святих постатей.

Багато вважають лідером руху за нову українську ікону Дмитра Гордіцу. [42, С.241] Його стилістика помітна одразу і буде точно відрізнятися від інших авторів. Народився у 1981 році та виріс на Івано-Франківщині. Навчався у Косівському коледжі прикладного та декоративного мистецтва ім. В. І. Касіяна, а згодом у Львівській національній академії мистецтв та Національній академії образотворчого мистецтва і архітектури у Києві. Брав участь у багатьох міжнародних та всеукраїнських виставках (Мюнхен, Київ, Чернівці, Львів, Тернопіль та ін.). Також не мала кількість ікон митця зберігається у приватних колекціях в Україні та закордоном. Крім того Д. Гордіца є членом Національної спілки художників України, а також Української спілки іконописців. Керівник Центру досліджень української сакральної культури КМА. Працював викладачем на кафедрі Монументально-декоративного мистецтва КДАДПМіД ім.М. Бойчука. З початком повномасштабного вторгнення Росії на територію України Дмитро Гордіца приєднався до лав ЗСУ та боронить нашу державу.

На своїх роботах художник використовував справжні рослинні елементи: колоски, калину, золочені стебла троянди...Фактуру тернового вінка створював за допомогою колючого дрота. Серед робіт іконописця є такі: “Розп’яття Ісуса”, “Архангел Михаїл”, “Благовістя Україні -F16”, “Спас Нерукотворний”...(рис.3.3.3, рис.3.3.4) Працює в різних техніках. Цікавою є робота автора “Богородиця з Дитям”, типу Елеуса, виконана у техніці

витинанки. Також створював мозаїки, колажі...Хоча художник працює пензлем дуже вільно, канон все-таки є також присутнім у його роботах: великі очі, маленькі уста, довгі пальці, тонкий ніс... Декоративна ритміка, експресія ліній, емоція та гармонія кольорів у іконах митця бентежить багатьох мистецтвознавців та простолюду.

Займається сучасним сакральним мистецтвом і Ольга Мороз. Художниця народилась у Луцьку 1987 року. Проте закінчила навчання у Львівській національній академії мистецтв, факультет образотворчого мистецтва та реставрації (кафедра сакрального мистецтва). Живе та працює у Львові. Творить в техніці акрилу та жовткової темпері. На багатьох роботах мисткиня використовує просто світлий фон, без орнаменту чи текстури, тільки напис. Завдяки цьому увага більше приділяється фігурі. Крім лаконічного фону є і однотонні заливки, без висвітлень чи контурів. Часто зображає фігури зблизька, точно промальовуючи лики та руки.

Цікавим є проєкт “Хустина”, який має багату символіку. Авторка показує уже знайомі нам релігійні сюжети і порівнює їх з сьогоденням війни в Україні. Наприклад, “Жінки-мироносиці. Волонтери”, “Воскресіння Лазаря. Зниклий безвісти”, “Княгиня Ольга. Запуск FPV дрона”, “Втеча в Єгипет. Втеча закордон (від руського міра)”...(рис.3.3.5) Усі роботи цього проєкту однакові за розміром (дошка - 40x40 см). Символічно Ольга Мороз використала давні хустини, які належали її бабусі. Саме вони стали уособленням покрову, захисту. Розташовані вони були позаду сакральних композицій на виставках і надалі продовжують експонуватись в різних місцях.

Звертається увага на те, що мисткиня не малювала німби навколо голів біблійних постатей, цим самим підтверджуючи, що хотіла показати і сьогодення багатьох українців. Взамін, вона використала золочення на фоні. У доробку Ольги Мороз є оригінальні роботи різної форми: ромб, коло, квадрат, а також триптихи, диптихи... Варто згадати такі цікаві твори, як “Діти Геліоса”, “Свята Софія”, “Розлука”, “Битва на небі” (рис.3.3.6,

рис.3.3.7). Крім іконопису художниця займається ще й писанкарством та створює ялинкові прикраси.

Знову згадується воєнна тематика в творах вже вищезгаданої Уляни Креховець. Серед її робіт зустрічається колекція нових сучасних замальовок, які почали створюватись з початком повномасштабного вторгнення Росії на територію України. Саме ці роботи несуть настрій та емоцію, які відчують українці в час війни: біль, страждання, сум, несправедливість. Згадує у них ключові моменти в Україні, міста та страшні трагедії, які у них відбулись з 24 лютого 2022 року. Роботи на дану тематику: “Укриття”, “Волонтери”, “Маріуполь”, “Ми”...(рис.3.3.8) Виконані на білому фоні кольоровими маркерами, де використані відтінки українського та російського прапорів. Ракети, зброя, державна символіка - є деталями цих патріотичних творів. Крім скорботних є і замальовки, які несуть піднесений характер та є результатом і хороших подій: звільнення Херсону, повернення додому та інші.

Ще один видатний сучасний іконописець, Данило Мовчан, народився 1979 року у Львові. Навчався у Львівському коледжі декоративно-ужиткового мистецтва ім. І. Труша (на відділенні реставрації, 1995-2000 рр.). Пізніше здобув фах у Львівській національній академії мистецтв на відділенні сакрального мистецтва (2000-2006 рр.). Художник є членом Української Спільки Іконописців від 2012 року. Митець брав участь у багатьох групових виставках (понад 100) та різноманітних міжнародних пленерах в Україні та за її межами. У числі персональних виставок Данила Мовчана є такі: “Втілення” (2009 р., УКУ, Львів), “Небесне” (2012 р, галерея ICONART, Львів), “Втрачені крила” (2014р., галерея Sweet art, Чернівці), “Silentium” (2019 р., галерея ЕСК Logos, Лодзь, Польща), “Колір війни” (2022 р., галерея Дім, Варшава, Польща) та багато інших.

Важливою особливістю стилістики іконописця є його схильність до мінімалізму. В його творах часто немає зайвих деталей. Саме це дозволяє зосередити увагу на духовному змісті. Лики святих у його роботах мають

спокійні та лагідні, медитативні вирази, а їхні пози — статичні і умиротворені. Його роботи, хоча й виглядають простими, проте залишають після споглядання сильне враження. У порівнянні з багатьма іншими сучасними іконописцями, які можуть додавати в ікони більше деталей чи різноманітних орнаментів - він обирає простоту. Завдяки гармонійній композиції, глядач бачить основний зміст ікони. Сакральні твори митця при спогляданні здатні викликати відчуття тиші та духовного піднесення, що є характерним для старовинних зразків іконопису, проте водночас вони виглядають сучасно й актуально. На мінімалістичних іконах переважно використовують кілька домінуючих кольорів. Це можуть бути приглушені, пастельні відтінки або ж навпаки - контрастні тони, які акцентують увагу на важливих деталях зображення. Форми в таких іконах можуть бути спрощені до геометричних елементів. Це додає певного абстрактного звучання. Відомі твори: “Серафим. Херувим”, “Пророк Іоан”, “Розп’яття”, “Спас Нерукотворний”... (рис.3.3.9, рис.3.3.10)

Відрізняється іконописець ще тим, що крім темперного живопису на дошці, він один з небагатьох працює ще в акварельній техніці. Заливки та переходи кольорів додають роботам легкості. Фарба плавно розтікається, що створює цікаву фактуру. На таких творах немає детально промальованих ликів, рук, ніг... Але завдяки плямам точно показує м’язи, тим самим передає анатомію тіла людини. Часто на творах зустрічається череп, може бути один великий або ж декілька малих. Саме вони додають відчуття страху. З початком війни в Україні почали з’являтися і патріотичні твори митця, більшість з яких передають страждання. Інколи використовує маленькі елементи золочення (коло, квадрат, лінія...). Роботи художника під впливом війни 2022-2024 рр.: “Російський православний іконостас”, “Битва. Воїни з золотими крилами”, “Тече кров”, “Тагне тіло”, “Росіяни атакують церкву” (рис.3.3.11, рис.3.3.12). Роботи Данила Мовчана зберігаються в храмах та в приватних колекціях багатьох країн (Німеччина, Італія, Фінляндія, США...)

Особливої уваги вартий ще один сучасний львівський іконописець - Кость Маркович. Народився у Львові 1968 року. Спершу здобував освіту у Львівському державному училищі прикладного і декоративного мистецтва ім. І. Труша (1983-1987 рр.). Після того навчався у Львівському державному інституті декоративного і прикладного мистецтва (тепер ЛНАМ). Із 1998 Кость Маркович є викладачем у Львівській академії мистецтв на кафедрі Сакрального мистецтва, що підтверджує його професіоналізм у даній творчій галузі.

Багато років митець розписував храми в Україні та за кордоном, не мало прикрасив своїми творами разом із товаришами-іконописцями із іконографічного гурту “Фавор”, де є лідером: розпис купола у церкві Христа-Царя м. Тлумач (Івано-Франківщина, 2000 р.); праця над поліхромією, іконами до іконостасу та навісними полотнами у церкві Різдва Богородиці в містечку Стебник (1997-2001 рр.) та над іншими проєктами. Серед учасників гурту: Роман Кислий, Ростислав Студницький та інші випускники кафедри сакрального мистецтва.

Іконописець надає особливої уваги деталям: лики святих виконані з глибокою строгою виразністю. Елементи одягу, а також оздоблення передає митець з майстерною точністю та акуратністю. У його творах присутній баланс між суворими канонами та художньою свободою. Святі на образах Костя Марковича часто мають м'які й спокійні риси обличчя. Колорит художник використовує дуже гармонійний, усі відтінки вдало поєднані між собою. Сакральні композиції іконописець доповнює кириличними написами із Святого Письма, та особливу увагу приділяє шрифту. Досить цільно підшукує місце на іконі для них. Часто біблійні цитати митець пише на бічних сторонах. Твори автора не є кричущими, а духовні та сповнені спокійною сильною енергією. У сакральних композиціях залишається вишуканою кожна деталь, яку митець продумує дуже точно. Прописані чітко висвітлення на ликах чи одязі, на фоні додають ще більшої деталізації.

Цікаві об'ємні фактури на фоні роблять твір модерним. Художник оригінально підходить до дерев'яної основи ікони. Вона не має вигляду неакуратності, натомість митець дуже тонко та продумано використовує глибину дошки. Як от, наприклад, на іконі “Різдво” 2017 р. (дошка, акрил) Костко Маркович використав вирізьблену посередині частину дошки і там вписав найголовніший центр композиції - народження Христа (рис.3.3.13). Тільки об'ємна зірка входить в цю глибину. А вже навколо зображені ангели та інші важливі постаті, причетні до цієї події. У доробку митця є такі твори: “Тайна вечеря” (2023), “Юрій Змієборець” (2015), “Богоявлення” (2023), “Драбина Якова” (2011), “Воскресіння” (2013)...(рис.3.3.14) Працює в техніці акрилу на дошці.

Роман Зілінко – один із числа творців новітнього іконопису, народився 1979 року в м. Тернопіль в родині художників. Навчався у Львівській Богословській Академії (тепер УКУ). Магістерську програму завершив в Католицькому університеті м.Люблін у 2003 році. У цьому ж закладі (Інститут історії мистецтва) протягом 2003-2006 років здобував науковий ступінь доктора. Відмінним від інших згаданих іконописців є те, що Роман Зілінко не здобував професію художника у вищому навчальному закладі, проте вагоме значення відіграли його батьки, які є відомими тернопільськими художниками. Тому у дитинстві митця було багато чого пов'язане з творчістю. Він наслідує гуцульські та буковинські народні ікони, надихається ними. Певною “родзинкою” на образах, а саме на німбах святих є позолочені рельєфні крапки. Яскравий червоний, чітко виражений рум'янець є у кожній зображеній постаті та навіть у звірів.

Проект “Земля” має особливе значення - художник створив 11 ікон пов'язаних з темою Страстей Христових. Першою іконою проекту була “Ессе homo”, що перекладається як “Оце Людина!” (рис.3.3.15). Саме цей вислів сказав Понтій Пилат про Ісуса. [31] Творилась вона з думкою про Остапа Лозинського, близького товариша іконописця. Ще за життя він підштовхнув Романа Зілінка до іконопису та дуже вплинув на його творчість. Митець

згадує моторошні кадри з українських міст, які були окупованими та розповідає, що саме тоді прийшов образ землі. Проте з кров'ю та болотом... Це стало причиною появи землі, як фактури, на роботах митця. Художник мішав ґрунт з клеєм та ліпив до сакрального твору.

Іконописець стверджує, що ікона має бути зрозумілою. Крім вирізаних по силуету образів, у доробку майстра є багато об'ємних фігурок святих (які розміщені на колісниці) (рис.3.3.16). Крім того варті уваги різдвяні багатофігурні шопки виконані Романом Зілінком. Зараз працює у Музеї народної архітектури та побуту у Львові ім. Климентія Шептицького та організовує багато проєктів. Роботи художника: “Тайна вечеря” (2021), “В'їзд до Єрусалиму” (2021), “Різдво” (2022), “Христос - Виноградна Лоза” (2023), “П'єта” (2022), “Поцілунок Іуди” (2022) та багато інших (рис.3.3.17).

Варто і згадати про трансформацію та інтерпретацію образів Ольги Кравченко, яка народилась 1985 року у Львові. Художню освіту здобувала на кафедрі реставрації творів мистецтва у Львівській національній академії мистецтв (2002-2008 рр.). А з 2008 по 2011 рік навчалась на аспірантурі у цьому ж навчальному закладі. Із 2010 року є членом Національної спілки художників України.

Працює в техніці жовткової темпері на левкасі, інколи поєднує з акрилом. За основу бере дошку. На більшості робіт мисткиня використовує золочення або ж сріблення. Крім того кожна робота відрізняється не тільки сюжетом, але й формою дошки, часто асиметрична, аркоподібна. Багато сакральних композицій є створених на круглій основі. Зустрічаються і твори художниці, де один сюжет розділяється на декілька основ, які в поєднанні створюють одне ціле та доповнюють одне одного.

Споглядаючи роботи художниці помітно, що мисткиня любить овальну форму. Саме такими зображені багато ликів на її іконах. Одразу звертається увага на те, що художниця пише їх більш жовтим відтінком, ніж ми більше звикли зустрічати на інших сакральних творах. Ольга Кравченко змогла виробити власну стилізацію виразу облич, за цим авторка і є

впізнаваною в першу чергу поміж інших іконописців. Овальна форма є і присутня на багатьох прикрасах, створених Ольгою Кравченко, що є її другим захопленням після іконописання. Вона застосовує класичні техніки, але вносить у свої твори і особливі відтінки модернізму, що робить її ікони індивідуальними та неповторними. Іконописиця не боїться експериментувати, вводячи нові, сміливі ідеї. Часто поєднує свої творчі роботи з іншими видами мистецтва, як от, наприклад, музика, інсталяція чи мультимедіа. Такі інновації доповнюють художні твори. Таким чином працюють одразу слухові та зорові рецептори, що викликає ще більшого враження при спогляданні авторського твору.

Ольга Кравченко є активною учасницею багатьох проєктів, пленерів та виставок. Її особливі сакральні композиції експонувались як в Україні, так і за кордоном. Багато творів мисткині зберігаються у приватних колекціях та музеях різних країн світу: Німеччини, Чехії, США, Швейцарії, Бельгії, Мексики, Італії... Серед виставок, де експонувались твори художниці є такі: “Про найважливіше” (галерея “Бон Тон”, м. Львів, 2009), “СВІТ” (галерея сучасного сакрального мистецтва “Iconart”, м. Львів, 2014), “Садок едемський коло хати” (“Iconart”, м. Львів, 2016)...Участь у проєктах: “Тісто” (галерея “Дзига”, м. Львів, 2009), “Екліптика” (галерея “Versus”, м. Вроцлав, Польща, 2017), аудіовізуальний проєкт “Перетворення” (“Підземний перехід Вагабундо”, м. Івано - Франківськ, 2022) та багато інших. Саме в останньому згаданому проєкті було цікаве доповнення до твору, а саме QR-код, який через гаджет транслював музику, слова в якій були додатком до мистецької композиції. Серед багатьох мистецьких творів Олі Кравченко можна виділити такі: “Святий Франциск” (2022), “Різдво” (2022), “Богородиця-Сонце” (2021), “Святі посеред нас. Погляд з маршрутки” (2019), “Той, хто оберігає небо над містом. ППО” (2022), “Розп’яття у війні” (2022), “Благовіщення” (2018). (рис.3.3.18, рис.3.3.19, рис.3.3.20-3.3.22, рис.3.3.23)

Провідною є і ще одна львів’янка, яка у своїй стилістиці використовує гіперболізм. Уляна Нищук народилась у 1984 році. Освіту здобувала спершу

у Львівському коледжі декоративно-ужиткового мистецтва ім. І. Труша на кафедрі промислових графіків, пізніше у ЛНАМ (кафедра монументального живопису), яку закінчила у 2014 році. Авторка використовує народні мотиви у своїх творах. Мисткиню не сплутаєш ні з ким іншим, адже власна манера подачі образу помітна одразу. Художниця віднайшла сучасну інтерпретацію через збільшення пропорцій тіла, рук... Заквітчані декоративні елементи додають ще більшої чарівності сакральним композиціям. Святі постаті через перебільшення розміру тіла стають ще більш величними. Одразу відчувається, що вони є вищими та головнішими за нас. Та попри це, вони залишаються ніжними та лагідними. Уляна Нищук змогла зберегти тепло та ту доброту ікон, які є дуже важливими. Маленькі червоні уста, насичений рум'янець додають святим ликам дитячої наївності. На багатьох творах обличчя біблійних постатей зображені з закритими очима, що додає при спогляданні емоцію спокою, умиротворення, а іноді - смутку. Фігуративні ікони багаті своєю надзвичайною орнаментикою: рослинною, лінійною, геометричною... Яка плавно та доцільно поєднується з цікавими, різноплановими фактурами. Вони доповнюють одне одного та творять цільний сучасно інтерпретований образ. Дрібними штрихами створює фактуру складок на одязі. Часто зустрічаються дрібні крапки. На багатьох роботах присутнє золочення та рельєф. Маленькі деталі, такі як українське намисто (дुकати, коралі, силянка...), прикраси на голову, інколи мінімалістичні символічні атрибути святих додають величному творінню витонченості, автентичності, делікатності.

Найчастішими сюжетами є “Богородиця з Дитям”, яка постає в різній стилістиці та може відноситись до певної території, яка має свою культуру та звичаї, а також “Покрова” та “Святий Юрій Змієборець”. Богородиця часто одягнена у вишиванку, а на голові хустка, проте по різному зав'язана. Художниця вивчає та підбирає народний одяг, досліджує вид та його оздоблення різних регіонів України: “Лемківська Богородиця”, “Вербовецька Мадонна” (2019), “Сокальська Богородиця”, “Борщівська Богородиця”,

“Буковинська Богородиця” (2023). (рис.3.3.24) Працює Уляна Нищук в техніці жовткової темпері на левкасі (при виготовленні до нього додає свячену воду). Серед інших робіт у доробку мисткині є такі: “Св. Костянтин” (2020), “Св. Марта” (2021), “Зимова Покрова”, “Св. Миколай”, “Різдво”, “Адам і Єва”, “Благовіщення”, “Св. Терезія”, “Розп’яття”... (рис.3.3.25) Часто доповненням цих ікон є вручну розписана широка рама (переважно чорного або червоного кольору), яка часто є більшою за саму сакральну композицію. (рис.3.3.26)

Виставкова діяльність іконописиці є багатою і серед персональних виставок художниці є такі: “Туцулія” (галерея “A-hause”, м.Київ, 2007.), “Птахи” (Польща, 2010), “Святі” (м.Івано-Франківськ, галерея “Арт на мур” у Бастіоні, 2017), “Ребро Адама (галерея IconArt м.Львів, 2018), “Колір” (IconArt, 2022), “Заквітчані” (м.Львів, Шевченківський Гай, 2023)...

Варті особливої уваги молоді випускники Львівської національної академії мистецтв Кафедри сакрального мистецтва, талановиті учні талановитих викладачів: Ірина Солонинка, Катерина Шадріна, Дарія Ковпак...

Твори Ірини Солонинки безвідмовно відносяться до новітнього іконопису. Художниця не боїться використовувати нестандартні відтінки санкіру, тим самим лики святих мають абсолютно індивідуальний вигляд. Цікавим є те, що на кожній роботі санкір є іншого кольору: червоний, синій, зелений, коричневий, сірий... Не так часто таке зустрічається у творчості іконописців.Ця трансформація точно відрізняє сучасний іконопис від стародавнього.

На останніх своїх роботах мисткиня почала використовувати золочення. (рис.3.3.27) На багатьох сакральних композиціях присутня рослинна орнаментика: на фоні або ж на одязі святих. Давніші ікони, наприклад, доби козацького бароко, також мали рослинні орнаменти, проте були більш у реалістичному вигляді. Натомість зараз - спрощені, декоративні. Ірина Солонинка учасниця багатьох іконописних пленерів. Ніби аквареллю по мокрому створює дуже цікаві текстури, які художники почали

використовувати не так давно, а особливо на іконах. (рис.3.3.28) Працює пензлем досить вільно. Використовує яскраві та контрастні кольори, часто можна побачити чорний колір.

Мисткиня також експериментує з формою дошки: коло, трикутник, овал, куб... Часто в допомогу стає малярний скотч, за допомогою якого легше створювати задумані рівні лінії або ж цікаві текстури на обраній ділянці. Серед робіт можна виділити такі: “Атеноген і десяток учнів”, “Зішестя в Ад”, “Святий Пророк Йона”, “Чого шукаєте живого серед мертвих?”, “Спас Нерукотворний”...(рис.3.3.29, рис.3.3.30) Свої образи іконописниця відтворює і у писанкарстві. У творчості художниці зустрічаються і розписи гілз та інших воєнних артефактів, які продаються на благодійних аукціонах.

Ще одна молода мисткиня, Катерина Шадріна, народилась 1995 року. Спершу здобувала освіту у Житомирському коледжі культури і мистецтв ім. І. Огієнка, де навчалась на спеціалізації “Графічний дизайн” (2009-2013 рр.). Пізніше знання здобувала на спеціалізації монументально-декоративного живопису у Київському інституті декоративно прикладного мистецтва і дизайну ім.М. Бойчука. (2013-2017 рр.). Та вже у 2017-2019 роках здобувала фах у Львівській академії мистецтв, а саме на спеціалізації “Сакральне мистецтво”. Художниця вже встигла взяти участь у різноманітних виставках, багато з яких були проведені в галереї Iconart у Львові: “Великодня виставка” (2020 р.), “Різдвяна виставка” (2021 р.), “Вочікуванні спасіння” (2022 р.), “ЕССЕ НОМО” (2023 р.), а також персональна виставка “Присутність” (2018 р.). Зустрічались твори іконописиці і на виставках у м.Київ: “Exposure” (2018 р.), “Сансара” (2020 р.), “Бієнале левкасу” (2021 р.) та багато інших. Твори побачили і за межами території України: виставка “І Слово стало тілом” (Краків, Польща, 2022 р.), “Ukrainische Ikonen im Collegium Orientale, Eichstätt, Deutschland” (2023 р., Німеччина), проєкт “Емоції” (2023 р., Німеччина)...

Катерина Шадріна стверджує: “Якщо ще вірити, що ікона - це просторовий кордон між видимим і невидимим світом, то заняття сакральним

мистецтвом річ не лише цікава, а й відповідальна”.[18] Певна річ, саме ця художниця є яскравим, в прямому сенсі, взірцем нового релігійного мистецтва. Усі найдзвінкіші барви виливаються у неї в заливках та санкірах. Наприклад, роботи “Різдво”, “Страшний суд”, “Святий Миколай”, “Тайна вечеря” та багато інших дивують глядача своєю подачею. (рис.3.3.31, рис.3.3.33) Інколи здається, що деякі з них світяться неоновими лініями. Катерина Шадріна стала однією з перших, хто насмівся на таку яскраву подачу своїх сакральних композицій. Працює мисткиня в техніці акрилу на дошці. Прозорість, легкість, креатив - коротко описують манеру Катерини.

Лаконічність - це невід’ємна риса багатьох ікон кін. XX - поч.XXI ст., а особливо вищезгаданих авторів. Інколи досить використати декілька символів та робота вже сама починає розповідати певну біблійну притчу.

У сучасному світі, коли поширеними стали новітні цифрові технології, багато митців почали використовувати комп’ютерні програми для створення творчих робіт, в тому числі ілюстративні сакральні композиції.

Цифровий іконопис стає абсолютно новою формою мистецтва, якій притаманне відтворення ікони у високій якості та легше адаптування її до сучасних електронних носіїв, таких як інтернет, різноманітні цифрові програми та платформи. Це новостворений напрямок релігійного мистецтва XXI століття, який допомагає показати святих та біблійні сюжети в новій та цікавій формі, яка не притаманна жодному іншому століттю. Одною із основних переваг цифрового іконопису є те, що такі твори можна масштабувати до будь-якого розміру, збільшуючи та зменшуючи, при цьому зберегти високу якість зображення. Такі роботи дуже легко поширювати через інтернет у соціальні мережі, вебсайти та інші програми. Це допомагає зробити їх помітними для ширшої аудиторії.

Цифрові ікони створюються за допомогою різноманітних графічних програм, які легко завантажити на комп’ютер або інші гаджети. Кожен митець вибирає програму для себе, в якій зручно працювати. Велике різноманіття цифрових пензлів, форм, ліній, вкладень, додатків та текстур -

імітують давні іконописні техніки (темперу, позолоту), надаючи художникам відтворити візуальний інтерпретований стиль, і зберегти близькість та поєднання з класичним іконописом.

Інколи митці комбінують новітні технології з канонічними техніками. Наприклад, іконописний твір може бути створений спочатку вручну, а після цього відцифрований, щоб доопрацювати або просто зберегти в електронній формі. Часто митці створюють не повноцінну художню роботу в таких програмах, а ескізи до неї, начерки. Це є надзвичайно зручно, адже не завжди під рукою знайдуться пензлі, фарби та папір. За допомогою функції зближення можна чітко та вдало додати мінімалістичні деталі.

Важливим є те, що цифрові ікони не піддаються фізичному старінню, як інші мистецькі твори, виконані на дереві чи полотні. Це однозначно полегшує їх зберігання. Крім того, якщо ж було втрачено або пошкоджено цифровий файл, то його можна знову відновити. Такі особливі роботи можуть бути інтерактивними. Для прикладу, автори можуть додавати анімації до твору або ж інші новітні цікаві функції, які створені завдяки прогресу розвитку сучасного мистецтва.

Прикладом цього є роботи Дарії Ковпак. Відрізняються вони тим, що авторка створює сакральні ілюстрації, в яких основним є силует, форма та символ. Народилася 1995 року в с. Котельва, Полтавської області. Навчалася Дарія у Полтавському технічному університеті на архітектурному факультеті (2,5 роки). В 2014 переїхала у Львів. Освіту здобула у Львівській академії мистецтв на кафедрі Сакрального мистецтва, де отримала диплом бакалавра у 2017 році. Тоді творчою дипломною роботою Дарії була ікона “Князь Володимир та княгиня Ольга” (у Святовоздвиженський храм с. Котельва Полтавської обл.). Її керівником був Зятюк Б.М. Освітній рівень “Магістр” отримала у 2019 році у тому ж навчальному закладі. Дипломною роботою художниці був твір “Сім днів створення світу” (поліптих), керівниками були Сивак Василь Васильович та Косів Роксолана Романівна.

Одразу після завершення навчання почала працювати графічним дизайнером: “Потрібно було одразу стабільно заробляти, з іконописом так не вдавалося. І вечорами я створювала ікони в ілюстраторі, щоб зовсім не відійти від сакрального”, - каже Дарія. Важливим є те, що ілюстраторка не зважала спершу на думку інших, завдяки цьому творила за власним баченням: “Я це робила для себе, і це перші мої роботи, коли я не думала, чи вони комусь сподобаються, або які будуть відгуки. Головне, що вони подобалися мені. І потім почали писати люди і замовляти”.

Саме творчістю почала займатись ще змалечку, говорить, що малювала завжди. Щодо сакрального мистецтва, мисткиня розповідає, що два роки ходила регулярно в храм, ще живучи у Полтаві: “Було бажання пізнати Бога і себе. Так і обрала іконопис”. Рішенням поїхати навчатися до Львова стала війна. У 2014 році всі міста України проводили Майдани гідності. Та через проросійську позицію ректора полтавського університету кафедру було закрито, адже студенти закладу відвідували ці Майдани. Каже, що у Львові вже вибрала кафедру до душі. Розповідає, що почала працювати в графічних програмах у академії: “Був предмет, графічний дизайн, здається. Також у Львові навчалася у академії Шаг або STEP”. Працює художниця у програмі Photoshop та Illustrator, інколи використовує CorelDRAW. В академії ще вивчала 3D програму SketchUp, але наразі в ній не працює. Зараз створює календар з власними принтами, адже є багато запитів. Найбільше до душі художниці, серед її власних робіт, це ілюстрації “Повернення журавлів” (2022 р.) та “Різдво” (2023 р.), проте висловлюється, що всі твори є улюбленими. (рис.3.3.34)

Глибина змісту наповнює глядача неабиякими роздумами. Яскраве світло, тінь, колосся, птахи є присутні на багатьох ілюстраціях художниці. Захоплюють такі твори, як: “Покров” (2023), “Жнива” (2023), “Водохрещя” (2023), “Спас Нерукотворний” (2024)... (рис.3.3.35, рис.3.3.36, рис.3.3.37) Свої роботи художниця оформляє в рами. Кошти з продажу ілюстрацій Дарія спрямовує для ЗСУ.

Отже, трансформація образу в сучасних іконах — це результат поєднання традиційного канону та сучасних творчих пошуків. Цей процес показує як повагу до минулого, так і бажання дійти до нових аспектів духовного вираження. Сучасні художники все більше відходять від суворих канонів. Вони додають елементи стилізації, інтерпретують індивідуальні риси образів і експериментують із колористикою, що раніше було не зовсім прийнятним у канонічному традиційному іконописі.

Висновки:

Підсумовуючи дане дослідження, можна зробити висновки, що на початку XXI століття відбувається зростання зацікавлення до українського традиційного сакрального мистецтва, особливо до львівської іконописної школи. Триває відродження стародавніх технік, таких як жовткова темпера та народне малярство на склі. А також жанри, які були втрачені під час радянського періоду через тоталітарний режим. Іконописці продовжують зберігати канонічність, використовують класичні техніки та приділяють особливу увагу символіці та духовності.

Встановлено, що ікони починають отримувати соціальний підтекст, піддаючись впливу сучасності — війни, пандемії, духовні моральні кризи, а також пошук власної ідентичності. Художники все частіше експериментують з новими матеріалами та віднайденими техніками. Багато творів набувають нових аспектів і показують тематику, пов'язану з дійсними подіями, які відбуваються в Україні. Іконописні твори поєднані з військовою тематикою, зображення Богородиці, як Покрови та захисниці народу, отримали особливого трактування, даючи традиційному сакральному мистецтву дещо іншого, соціально-політичного підтексту. Видозмінилась також іконологія та іконографія, яка помістила в собі нову інформацію.

Досліджено, що в XXI столітті іконопис в Україні став поширеним та відкритим для різних конфесій та культур. Це надає новим формам в іконописі творчого вираження, і саме так різноманітні християнські традиції знаходять спільний зв'язок через мистецтво. Після здобуття Україною незалежності відродились релігійні традиції. Це підсилило та викликало нове зацікавлення до іконопису, як до окремої важливої частини духовної культури. У Львові це набуло особливого масштабу, а саме через наявність багатьох храмів, монастирів та численних релігійних організацій, яким потрібні були нові іконописні твори.

Зважаючи на це, сучасне українське сакральне мистецтво відродилось і залишається живим, та вміло підтримує баланс між збереженням канону і

пошуком індивідуального та інтерпретованого вираження. Сучасний творчий підхід може відкрити іконопис по-новому та зробити його більш доступним серед багатьох людей, яким мало що відомо про традиційність церковного мистецтва. Це допомагає донести біблійні послання до більшого загалу, особливо молоді та тим, хто зацікавлений сучасним мистецтвом. Мінімалізм у теперішньому іконописі часто постає, як засіб оновлення канонічності, завдяки чому стає ближчим до сучасної аудиторії, виконуючи при цьому основне завдання — передавати духовний зміст та ідею.

Звернено увагу на те, що у Львові працює багато художніх закладів, таких як школи, галереї та іконописні майстерні, академії, які сприяють взаємообміну ідеями та забезпечують розвиток іконопису. Львівська національна академія мистецтв, а особливо кафедра сакрального мистецтва, виконує ключову роль, адже саме там викладають та навчаються багато талановитих іконописців, які знаходять нові тенденції в цьому виді мистецтва. Завдяки цим чинникам Львів не тільки зберігає іконописну традицію, а ще й є особливим центром її еволюції, де переплітаються історія, духовність та сучасне мистецтво.

Доведено, що сучасні цифрові технології віднайшли особливе та неповторне відображення в іконописі. Незважаючи на те, що писання ікон продовжує залишатись переважно ручною працею, митці активно користуються цифровими інструментами для створення ескізів, підбору кольорів і текстур, завдяки чому можна експериментувати з формою і змістом. Роботи львівських майстрів виділяються особливо унікальним виглядом. Віднайшовши маловідомі техніки та матеріали, кожен по-різному намагається здивувати глядача. Використання не тільки традиційної дошки, а ще й скла, каменю, гонти, риби та інших цікавих елементів, наділяють творчі роботи неабиякими емоціями та виразами.

Отже, у науковій роботі проведено опис творчості багатьох львівських сучасних іконописців, серед яких: Данило Мовчан, Лев Скоп, Уляна Креховець, Катерина Шадріна, Дмитро Гордіца, Кость Маркович та багато

інших. Взято до уваги саме тенденцію інтерпретацій сакральних образів у XX-XXI столітті. Здійснено пошук історії, як загалом зароджувалось та відновлювалось сакральне мистецтво на теренах України, а особливо на Львівщині. Досліджено стилістику кожного згаданого митця, їх особливості у творчості. Велику увагу приділено іконопису під час війни. Згадано, як саме військовий час впливає на митців та зміни навіть у колориті на їх роботах. Дане дослідження є корисним для ширшого розуміння львівської школи іконопису. Здійснивши цей аналіз стає зрозуміло, чому саме місто Львів є центром сучасного сакрального мистецтва.

Список використаної літератури:

1. Безвозюк Н. В Україні - великий потенціал для розвитку сучасної ікони. День. 2016. № 96-97. URL: <http://surl.li/mcxpra>
2. Березніцька І. Остап Лозинський: “Звідки європейці знатимуть про Пінзеля, Новаківського і Труша, якщо про них нічого немає у жодних путівниках?”. TheUkrainians. 2021. URL: <https://theukrainians.org/ostap-lozynskyi/>
3. Ваславська-Панас В. Подолати бар’єр ікони. Як Роман Зілінко робить святих ближчими. Твоє Місто. Львів, 2017. URL: <http://surl.li/lxsfoi>
4. Вікіпедія. Думан-Скоп Тетяна Михайлівна. 2020. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Думан-Скоп_Тетяна_Михайлівна
5. Волошин Л. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТРАДИЦІЙ САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА У ТВОРЧОСТІ КОСТЯ МАРКОВИЧА. Вісник ЛНАМ. Львів, 2013. Вип.23. С.272-280. URL: <http://surl.li/kmoxga>
6. Галуйко Р. ВИМОГИ ДО ІКОНОПИСЦЯ ТА ПИТАННЯ БЕЗАВТОРСТВА ІКОН. ГРААЛЬ НАУКИ, 2021. №4, С.369-372. URL: <http://surl.li/pznhlt>
7. Гах І. Майстер церковного живопису. Збруч. 2017. URL: <https://zbruc.eu/node/62306>
8. Голуб І. Л. Колористика традиційного українського мистецтва іконопису в сучасній практиці. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: зб. наук. праць. Київ: Міленіум, 2017. Вип. XXXIX. С. 235-243. URL: <http://surl.li/jvzmxk>
9. Голуб І. Л. Художньо-естетичні особливості розвитку українського образотворчого мистецтва та іконопису. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: зб. наук. праць. Київ: Міленіум, 2016. Вип. XXXVI. С. 274-282. URL: <http://surl.li/wisajb>

10. Григорак А.К. Новітні історіографічні дослідження українського іконопису Страшного Суду. Науково-теоретичний альманах Грані. Том 22 №3, 2019. С.5-11.
11. Дундяк І. М. Іконописець Роман Василик і Прикарпаття. Карпатський край, 2015. №1-2. С.367-374.
12. Дундяк І. М. Лев Скоп: іконописець, реставратор та громадський діяч. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2016. № 2. С. 81–86.
13. Дундяк І. М. Сучасний львівський осередок навчання в галузі церковного мистецтва. Вісник ЛНАМ. Львів, 2016. №30. С.91-98.
14. Дундяк І. М. Українське церковне малярство другої половини ХХ – початку ХХІ століть (особливості функціонування, збереження, трансформації та відродження): монографія. Івано-Франківськ, 2019. 448 с.
15. Зятник Б. Київська Русь – це Україна: ідея з якої все почалося...Фотографії старого Львова. Львів, 2022. URL: <http://surl.li/xmurxl>
16. Іконописна школа “Радруж” Українського католицького університету. Історія та місія. Львів. URL: <https://radruzh.org/istorija-ta-misija/>
17. Інститут Іконописного Мистецтва. Чернівецький православний богословський інститут. Чернівці. URL: <https://cpbi.info/pages/icon/>
18. ICONART. Катерина Шадріна. Львів. URL: <http://surl.li/ephdot>
19. ICONART. Люба Яцків. Львів. URL: <https://iconart-gallery.com/uk/artists/lyuba-yatskiv/>
20. Ковальчук І. Український іконопис другої половини ХХ – початку ХХІ ст. (формування мистецької школи). Вісник Львівської національної академії мистецтв, 2020. Вип. № 43. С. 40-46.

21. Косів Р. Ікони Новиці: іконописні пленери 2009–2015 років крізь призму сучасних тенденцій розвитку сакрального мистецтва. Вісник Львівської національної академії мистецтв, 2020. Вип. № 44. С. 30-39. URL: <http://surl.li/toavzv>
22. Кость Маркович. Колектив кафедри. Львівська національна академія мистецтв. Львів. URL: <http://surl.li/sgmvck>
23. Креховецький Я. Богослов'я та духовність ікони. Львів: Свічадо, 2002. 184с.
24. “Культура має велику місію: показати, що твоє, а що — ні”, — іконописиця Уляна Креховець. Релігійно-інформаційна служба України. Львів, 2023. URL: <http://surl.li/vbxdqd>
25. Лесів А. МИСТЕЦТВО МІЖ ТИЛОМ І ФРОНТОМ. СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ ІКОНИ НА ДОШКАХ ІЗ ЯЩИКІВ З-ПІД НАБОЇВ. Народознавчі зошити, №6 (150), 2019. С.1674-1683.
26. Лесів Т. В. ЕСТЕТИЧНИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІР СУЧАСНОГО ІКОНОПISУ. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. 2019. №3. С.377-380.
27. Лесів Т. В. Іконопис Галичини кінця ХІХ – початку ХХІ століття: художній образ і теоретичний дискурс. Львівська національна академія мистецтв, Львів, 2021. 392с.
28. Лесів Т. В. Іконопис сьогодні: професор Роман Василик і кафедра сакрального мистецтва. Вісник Львівської національної академії мистецтв 2019. Вип. № 39. С. 53-72.
29. Максимлюк І. ВОЛОДИМИР ЛУКАНЬ: “Я — ТОЙ, ХТО ЗАЙМАЄТЬСЯ, ЧИМ ХОЧЕ. ЗАЗВИЧАЙ ТАКИХ ЛЮДЕЙ НАЗИВАЮТЬ ХУДОЖНИКАМИ”. POST IMPREZA. Івано-Франківськ, 2022. URL: <http://surl.li/dlrarl>

30. Межва Л. Ікони на камені можуть бути вічними. ГАЗЕТА ПО-УКРАЇНСЬКИ (Gazeta.ua). 2015. URL: <http://surl.li/iycroe>
31. Мотрук Д. Біль війни, що виливається в мистецтво – Роман Зілінко та Альбіна Ялоза. УКУ. Львів, 2024. URL: <http://surl.li/edeixb>
32. Небо на Землі. Іконописна майстерня “Небо на Землі” з любов'ю і благоговінням створює ікони”. Київ. URL: <http://surl.li/oqzabz>
33. Овсійчук В. Кравич Д.; наук.ред. Павлюк С. Оповідь про ікону. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2000. 396 с.
34. Панасенко І.В. ІКОНИ - ЯК ОДНЕ ІЗ ДЖЕРЕЛ ДУХОВНОСТІ. Львівський державний університет фізичної культури. С.26-30. URL: <http://surl.li/hoohbf>
35. Пресіч О. Вивчення символізму в українському іконописі: методологічні зауваги. Всесвіт. Український журнал іноземної літератури. 2012. № 7–8. URL: <http://www.vsesvit-journal.com/old/content/view/1009/41/>
36. Про кафедру сакрального мистецтва. Львівська національна академія мистецтв. Львів. URL: <https://lnam.edu.ua/uk/sacral-art/about.html>
37. П'ятнюк Х. Ікони на лопатах для випікання хліба. У Франківську відкрили виставку Івана Драгана. Інформатор. Івано-Франківськ, 2024. URL: <http://surl.li/utkpkc>
38. П'ятнюк Х. Хустка – як символ захисту. У Франківську відкрили виставку картин Ольги Мороз. Інформатор. Івано-Франківськ, 2024. URL: <http://surl.li/svxxvkl>
39. Романів-Тріска О. ОНОВЛЕННЯ: ІКОНОПИС ЛЮБИ ЯЦКІВ. Артес. Львів, 2019. URL: <http://surl.li/xhbsbr>
40. Степовик Д. В. Іконологія й іконографія. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2003. 312 с.

41. Степовик Д. В. Історія української ікони Х – ХХ століть. Київ: Либідь, 2008. 440 с.
42. Степовик Д. В. Нова українська ікона ХХ - початку ХХІ ст. Традиційна іконографія та нова стилістика: монографія. Жовква: Місіонер, 2012. 288 с.
43. Терещук Г. Ікони для фронту: іконописець-волонтер вірить, що вони бережуть життя воїнів. Радіо Свобода. 2022. URL: <http://surl.li/erzmek>
44. Тимо Т. Роздуми про творчість митця-іконописця Люби Яцків. IconArt. Львів. URL: <https://iconart-gallery.com/uk/blog/36>
45. Тищенко-Ламанський Р. Христос не може бути модерним. Іконописець про сучасне та сакральне мистецтво. Твоє Місто. Львів, 2021. URL: <http://surl.li/bjvzzr>
46. Трачук Т. Чи потрібні нам ікони і які? Дивен Світ. Львів, 2016. URL: <http://surl.li/wetsdj>
47. Цугорка О.П. Тенденції сучасного українського іконопису. Вісник КНУКіМ. Київ, 2019. Вип.№40. С.228-233. URL: <http://surl.li/cggaic>
48. Шапіро О. Бути олівцем в руці Божій. Україна Молода. Київ, 2018. URL: <https://umoloda.kyiv.ua/number/3337/164/125003>
49. Шведа О. Від класики до авангарду. Як львівські митці творять сучасну ікону. Твоє Місто. Львів, 2020. URL: <http://surl.li/xehkhd>
50. Якубовська-Кравчик К. Остап Лозинський – іконописець, який відкривав полякам українську культуру. Culture.pl. 2022. URL: <http://surl.li/cyuxeb>

Додатки:

Рис. 2.1.1. Попенюк Ю.А. “Вознесіння” (дошка, жовткова темпера), 2007 р.

Рис.2.1.2. Попенюк Ю.А. “Богородиця Замилування” (МДФ, жовткова темпера), 2013 р.

Рис.2.1.3. Попенюк Ю.А. “Богородиця Одигітрія” (скло, акрил, папір), 2024 р.

Рис.2.1.4. Учасники (студенти) виставки “Осанна в Вишніх” та викладач Попенюк Ю.А. (2023 р.)

Рис. 2.1.5. Учасники та гості виставки “З вірою у серці” (2024 р.)

Рис. 2.1.6. Митці іконописної майстерні “Небо на землі” (м.Київ)

Рис. 2.2.1. Комарницький А. “Покров Богородиці- Знамення зі св. Миколаєм” на фасаді храму св. Климента Папи (вул. Чупринки у Львові)

Рис. 2.2.2. Комарницький А. (іконописне об'єднання “Алімпій”) “Старозавітна Трійця та Гостинність Авраама”. Поліхромія куполу каплиці Покрови при храмі Вознесіння у Львові. 2011 р.

Рис. 2.2.3. Комарницький А., Вербовський Ю. Іконостас каплиці св. Покрови при храмі Вознесіння Господнього УГКЦ на Левандівці у Львові. Фото Зятка Б.

Рис. 2.2.4. Галерея IconArt у м. Львів

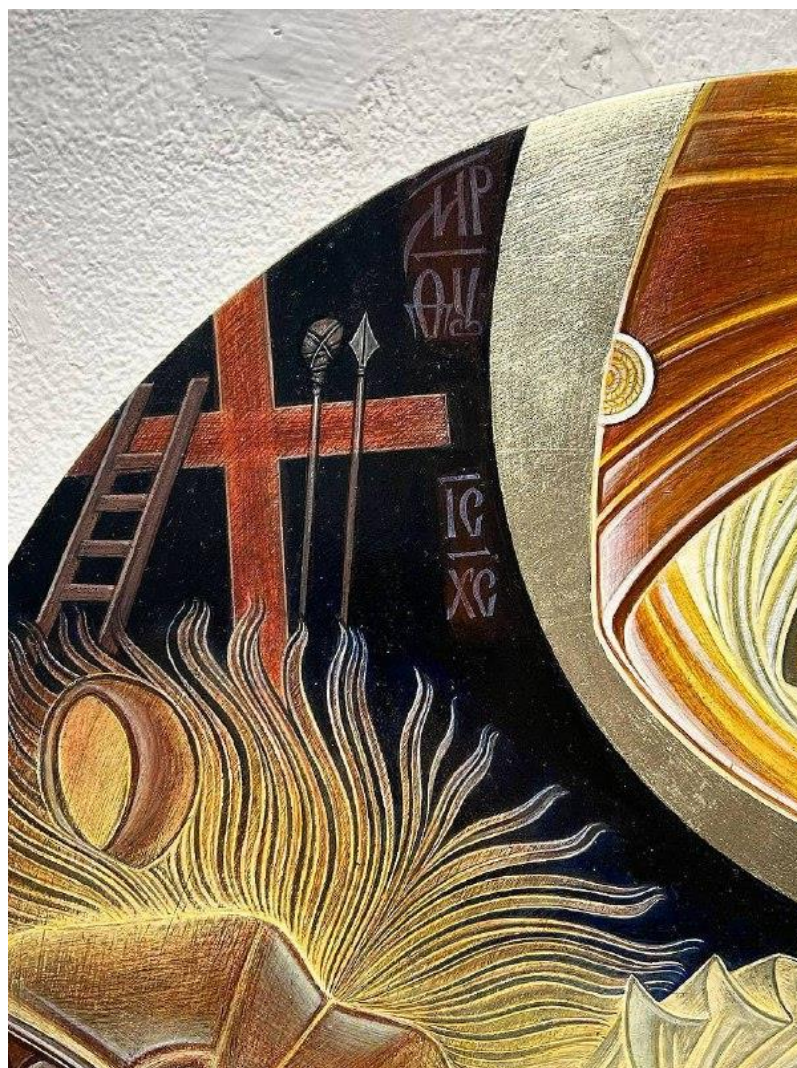

Рис. 3.1.1. Атрибути на елементі сакрального твору. Автор Яцків Л.

Рис. 3.1.2. Лев Скоп “Архангел Михаїл”

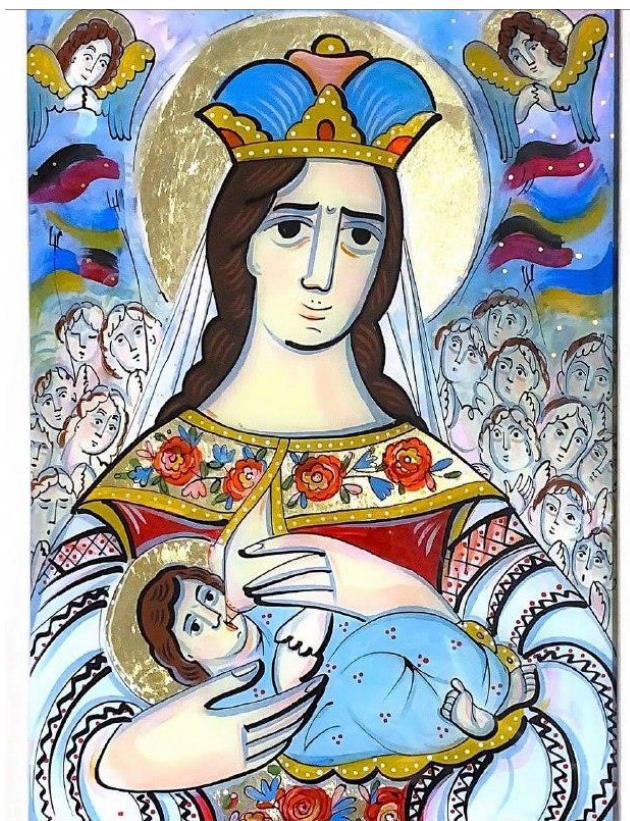

Рис. 3.1.3. Уляна Креховець. Малярство на склі, 2022 р.

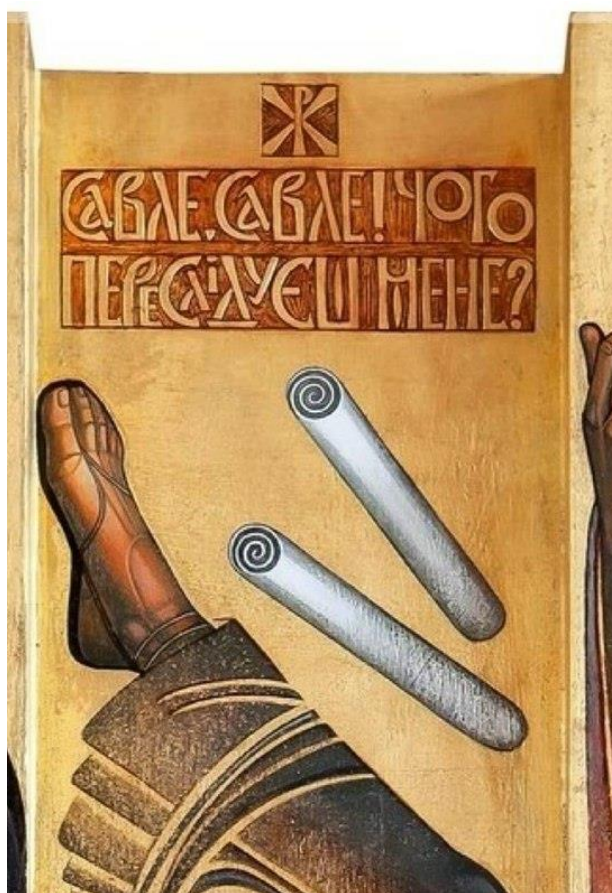

Рис. 3.1.4. Написи на елементі твору “Навернення апостола Павла” Яцків Л. 2020 р.

Рис.3.2.1. Мельничук О. “Рівноапостольні князь Володимир і княгиня Ольга”.
Малярство на склі, 2011 р.

Рис. 3.2.2. Мельничук О. “Милювання”. Малярство на склі, 2011 р.

Рис. 3.2.3. Мельничук О. “Козацька Покрова”. Малярство на склі, 2012 р.

Рис. 3.2.4. Мельничук О. Триптих “Святі Віра, Надія, Любов”. Малярство на склі, 2012 р.

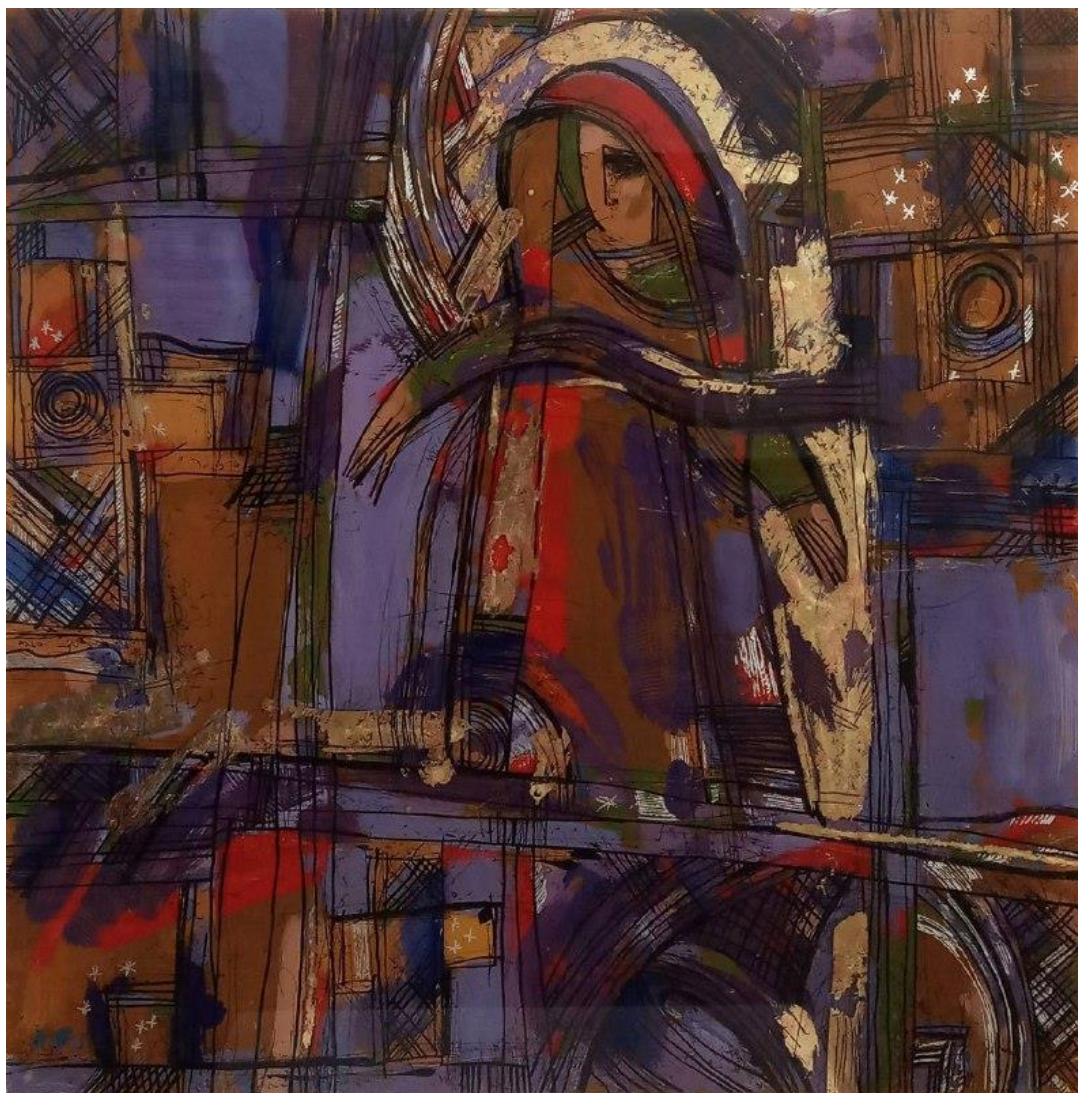

Рис.3.2.5. Мельничук О. “Тривожна Покровонька”. Малярство на склі, 2022р.

Рис. 3.2.6. Мельничук О. “Пливуть гроби”, 2014 р.

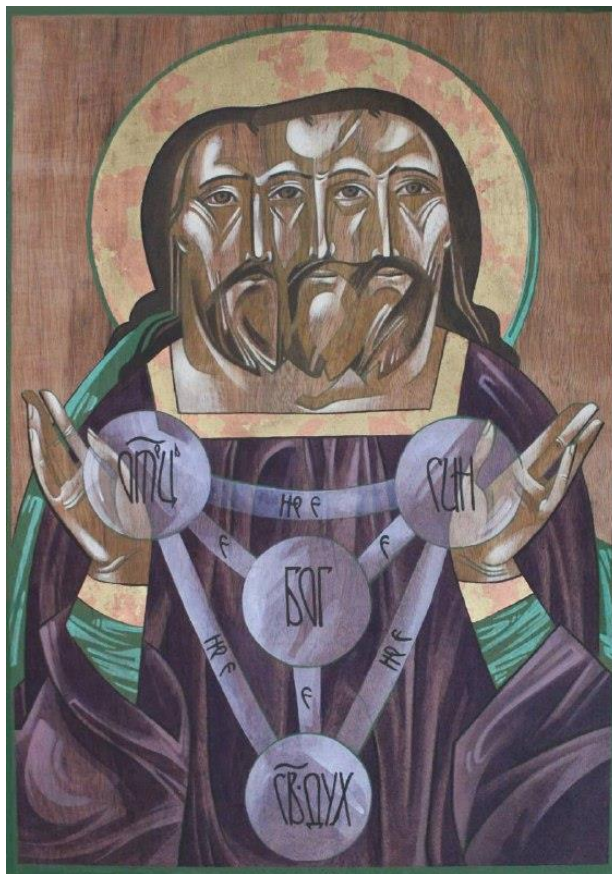

Рис. 3.2.7. Мельничук О. “Триликий Бог”, 2019 р.

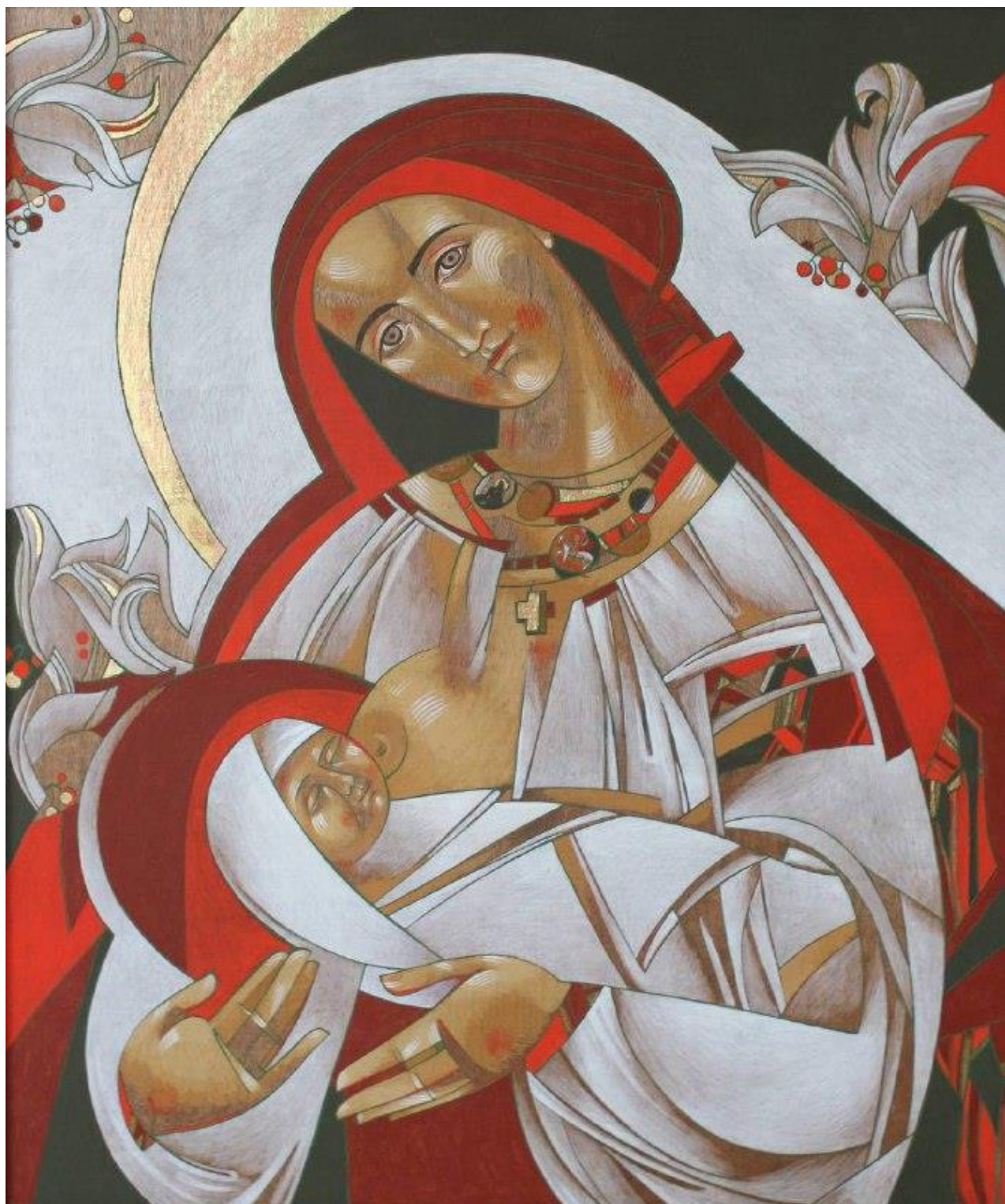

Рис. 3.2.8. Мельничук О. “Марія”, 2018 р.

Рис. 3.2.9. Лукань В. “Неопалима Купина”. Скло, олія. 70 х 40 см. 2000 р.

Рис. 3.2.10. Лукань В. “Весілля в Кані Галилейській”. Скло, олія.

Рис. 3.2.11. Лукань В. “Моління”. Скло, олія. 40 х 60 см. 2004 р.

Рис.3.2.12. Проект “Мої милі Бозі”. Автор Уляна Креховець.

Рис. 3.2.13. Креховець У. “Святий Миколай” (проект “Мої милі Бозі”)

Рис.3.2.14, 3.2.15. Роботи з виставки іконопису на камені в УКУ

Рис. 3.2.16. Лев Скоп “Свята Варвара” (зображена на тубусі від зброї)

Рис. 3.2.17. Лев Скоп “Янгол”. Образ на накривці з набоїв, привезений з Бахмута, 2023 р.

Рис. 3.2.18. Робота Лева Скопа на аукціоні (продана за 300 тис. грн.)

Рис. 3.2.19. Думан-Скоп Т. “Ангел з марципаном на веселці”, 2019 р.
(Проект “Ангели рятують життя”)

Рис. 3.2.20. Думан-Скоп Т. “Ангел-трубач”, 2019 р.
(Проект “Ангели рятують життя”)

Рис. 3.2.21. Думан-Скоп Т. Серія “Камінці з Меджугор’я”

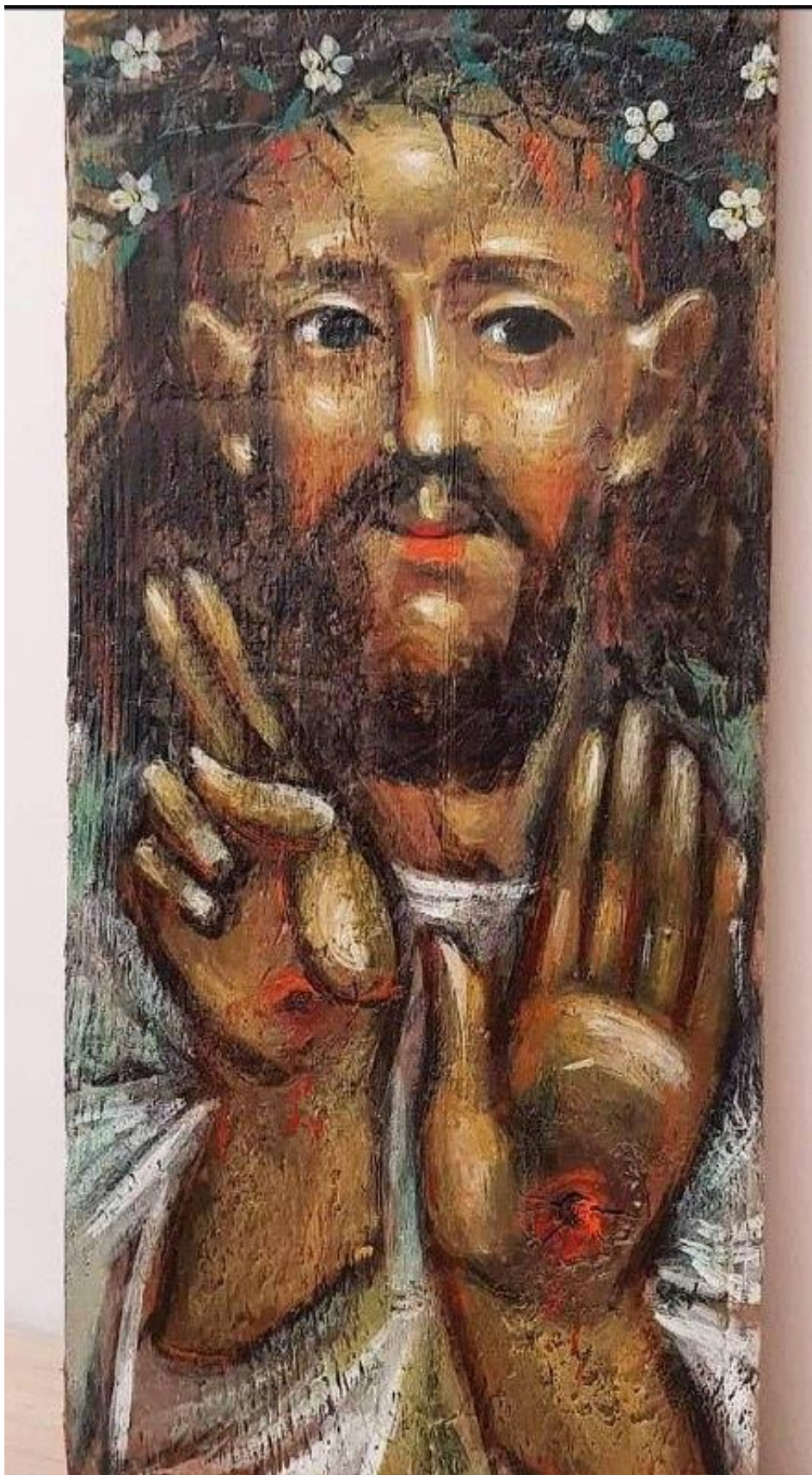

Рис. 3.2.22. Думан-Скоп Т. “Христос в розквітлому терновому вінку”, 2019 р.

Рис. 3.2.23. Лев Скоп. Образ на дошці з використанням металевих вставок
(на місці тернового вінка)

Рис. 3.2.24. Твори Остапа Лозинського на виставці “Перервана лінія” у галереї “Шум” (м.Львів)

Рис. 3.2.25. Твори Остапа Лозинського на виставці “Перервана лінія” (Львів)

Рис.3.2.26-3.2.28. Драган І. “Христос і самаритянка”, антикварна дошка для прання, олія

Рис.3.2.29. Драган І. “Тайна вечеря”, дерев’яна антикварна лопата, олія

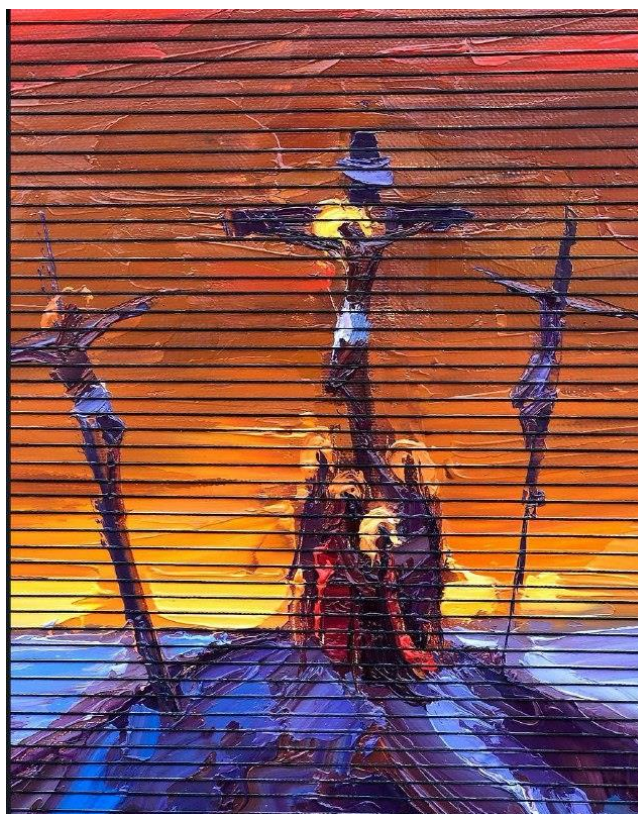

Рис. 3.2.30. Драган І. “Розп’яття”, полотно, олія, нитки (40х30 см)

Рис. 3.2.31. Драган І. “Христос. Розп’яття”, дерево, олія (6 х 6 см)

Рис. 3.2.32. Драган І. “Мелодія”, полотно, олія (200 х 140 см)

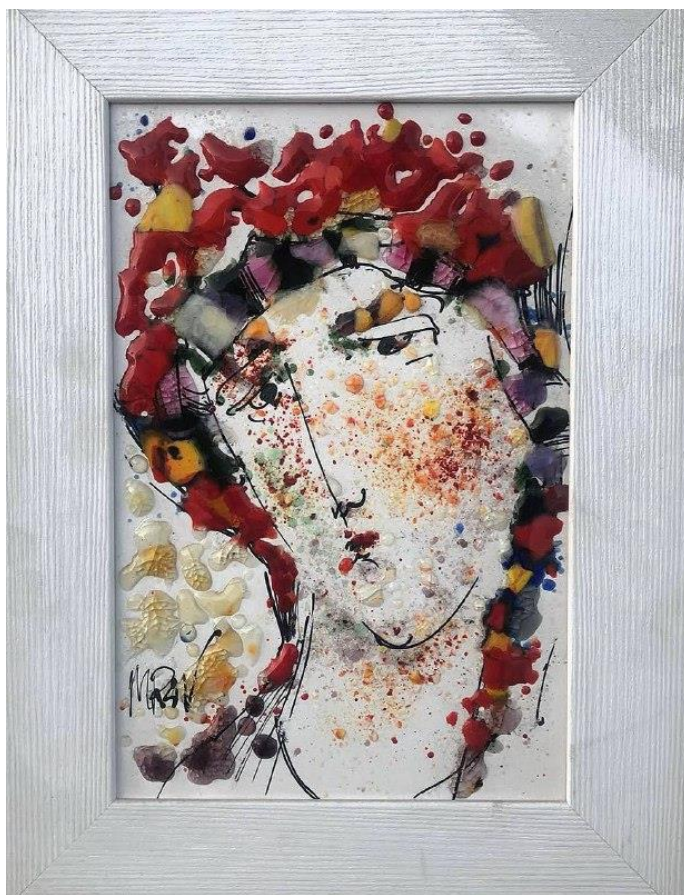

Рис. 3.2.33. Драган І. “Богородиця”, керамічна основа, вітражне скло (30х20)

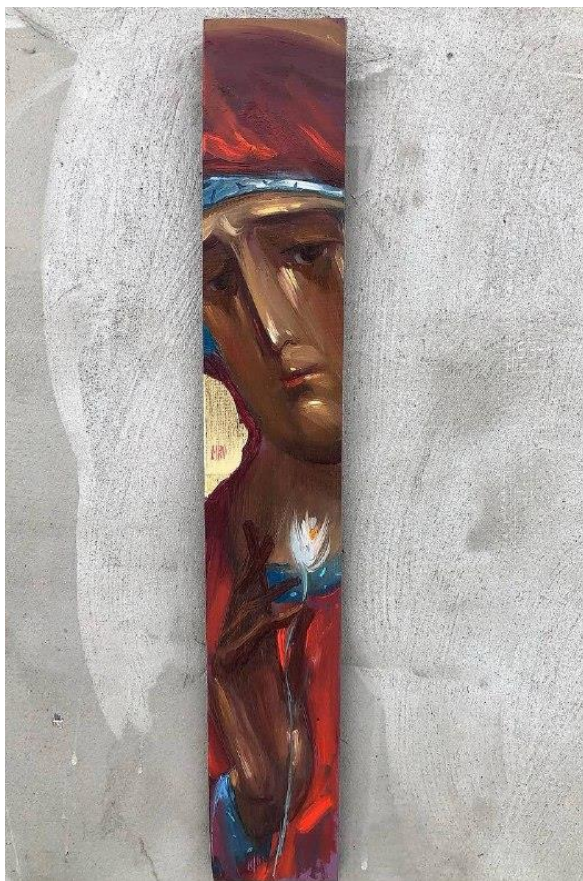

Рис. 3.2.34. Драган І. “Богородиця”, дерево, олія, позолота (62х9,5 см)

Рис. 3.2.35. Драган І. “Ангел.Мелодія”, метал, зварювання, дерево, позолота, лак. Вага 12 кг. Висота - 80 см з підставкою.

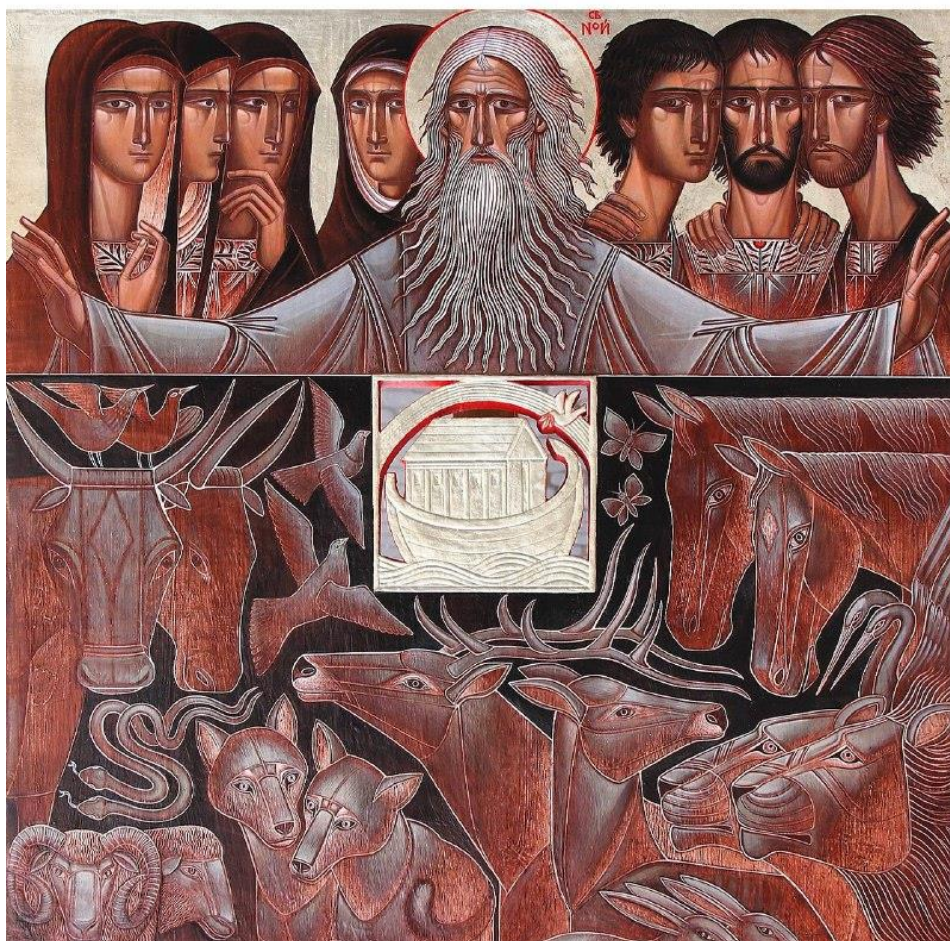

Рис.3.3.1. Яцків Л. “Ноїв Ковчег”, дошка, левкас, акрил, золочення, 60х60, 2019 р.

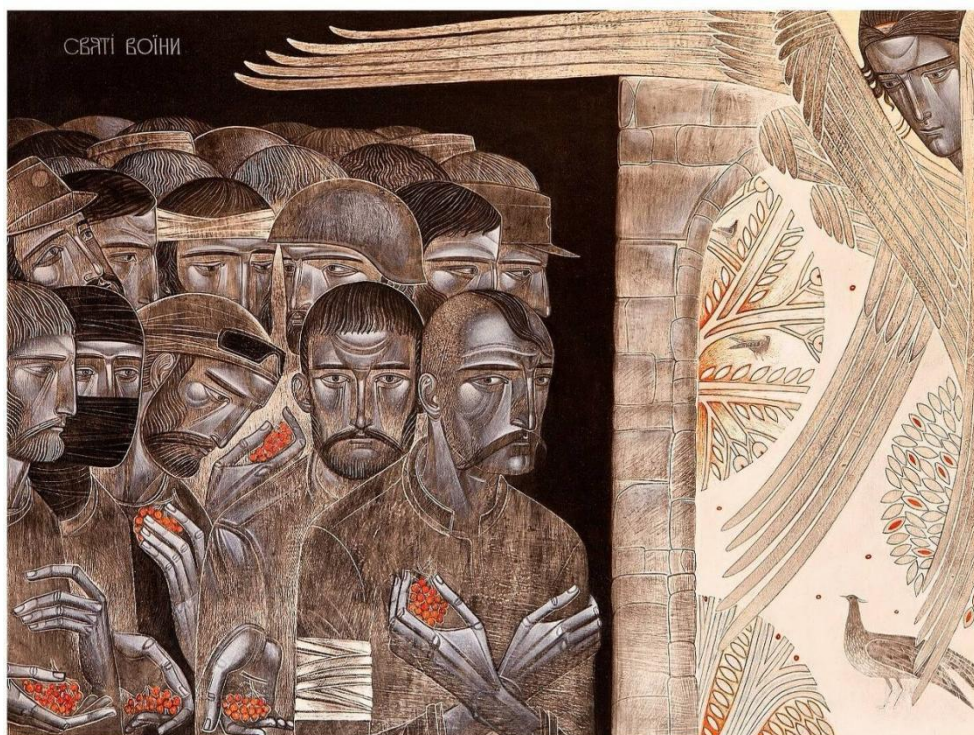

Рис. 3.3.2. Яцків Л. “Святі Воїни”, дошка, левкас, акрил, золочення, 37 х 50, 2015 р.

Рис. 3.3.3. Гордіца Д. “Благовістя Україні - F16”, полотно, акрил, зерно пшениці, колючий дріт, позолота, сувенірні фігурки винищувачів F16, 100x73см, 2024 р.

Рис. 3.3.4. Гордіца Д. “Архангел Михаїл”

Рис. 3.3.5. Мороз О. “Жінки-мироносиці. Волонтери” (проект “Хустина”),
40 x 40 см , 2023 р.

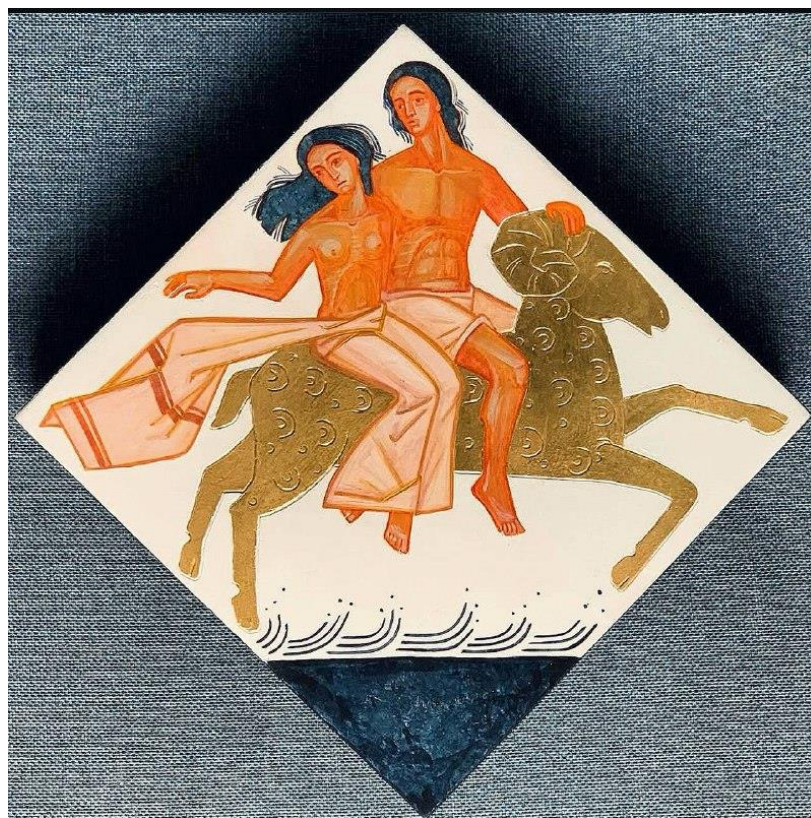

Рис. 3.3.6. Мороз О. “Діти Геліоса”

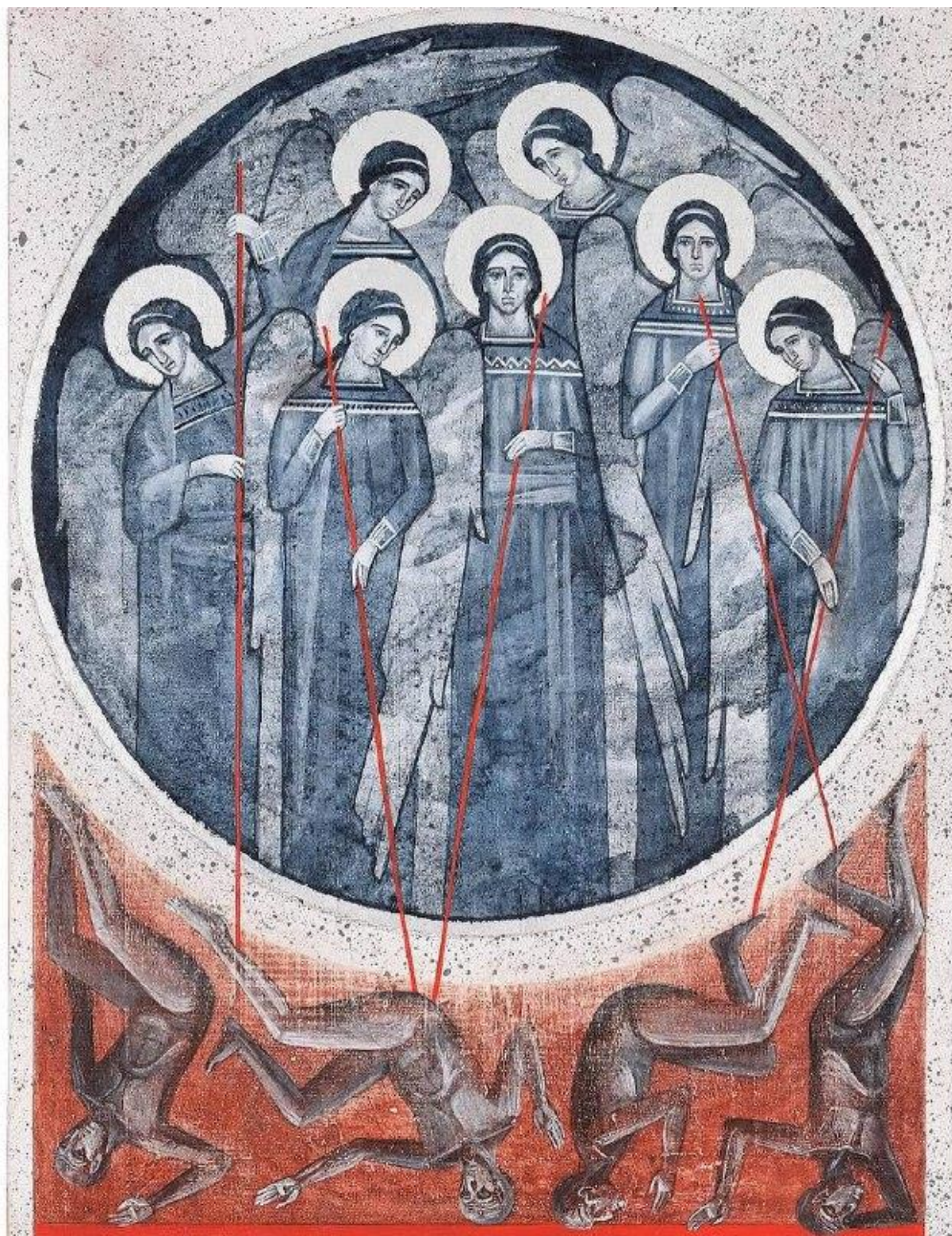

Рис. 3.3.7. Мороз О. “Битва на небі”, дошка, акриловий ґрунт, акрил, поталь, 40 х 30 см, 2022 р.

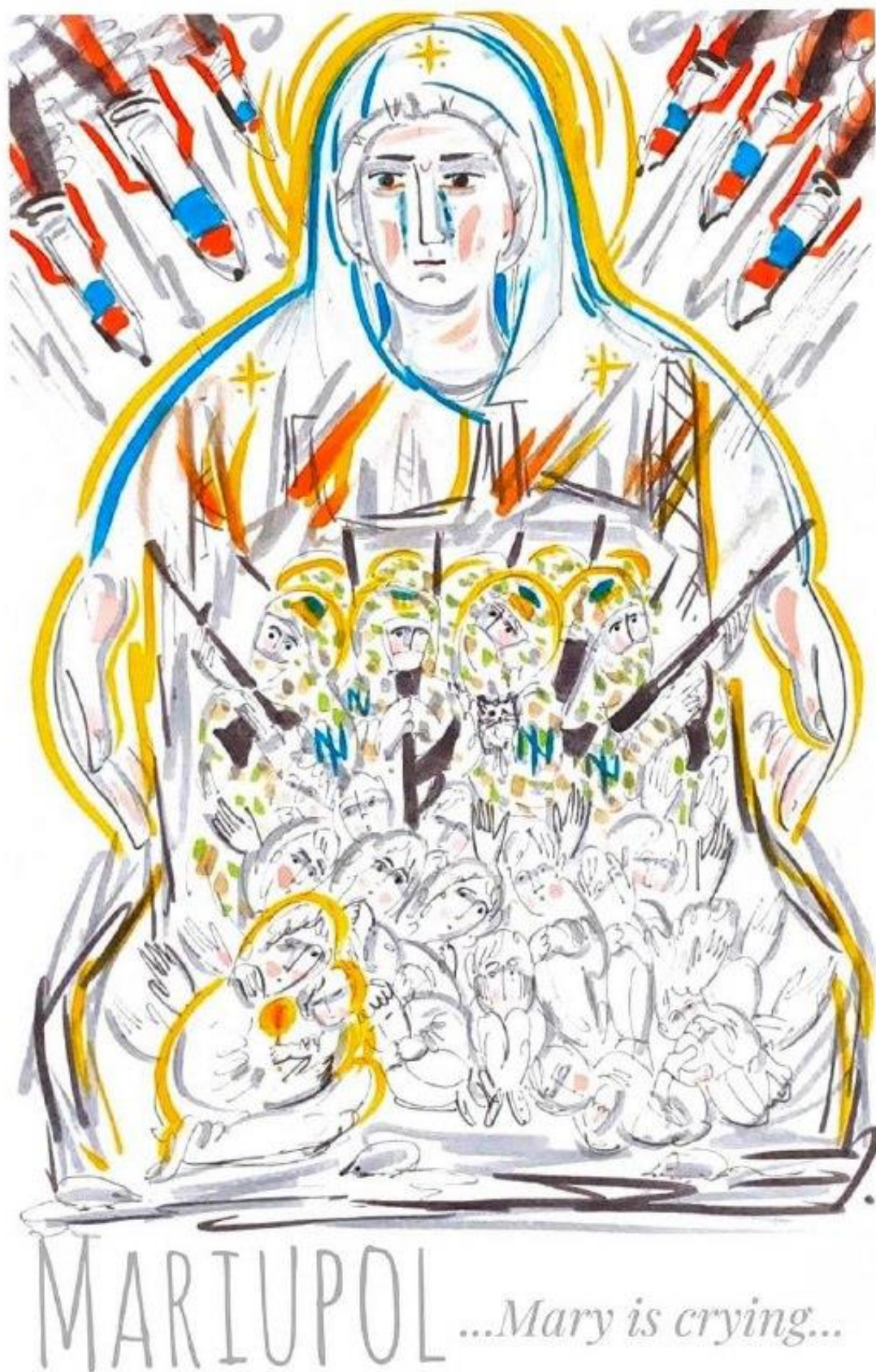

Рис. 3.3.8. Креховець У. “Маріуполь”, кольорові маркери, 2022 р.

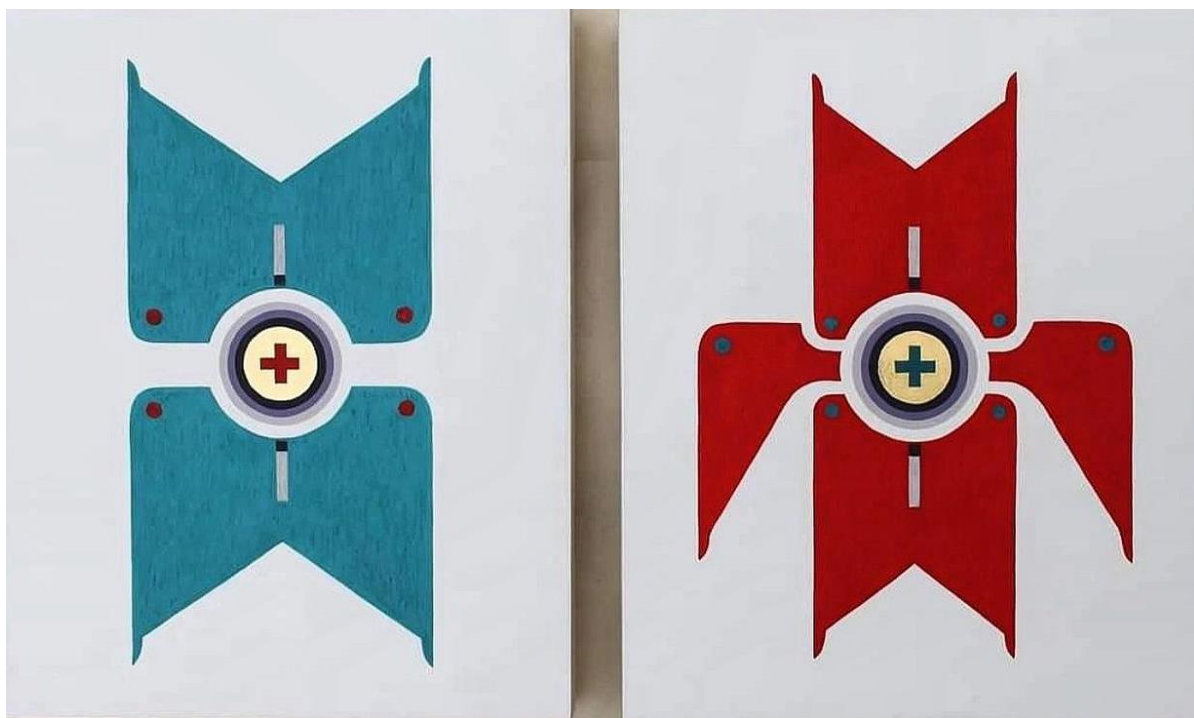

Рис. 3.3.9. Мовчан Д. “Херувим. Серафим”, 2021р.

Рис. 3.3.10. Мовчан Д. “Пророк Іоанн”, дерево, штукатурка, темпера, позолота, 30х20 см. 2020 р.

Рис. 3.3.11. Мовчан Д. “Російський православний іконостас”, 2023 р.

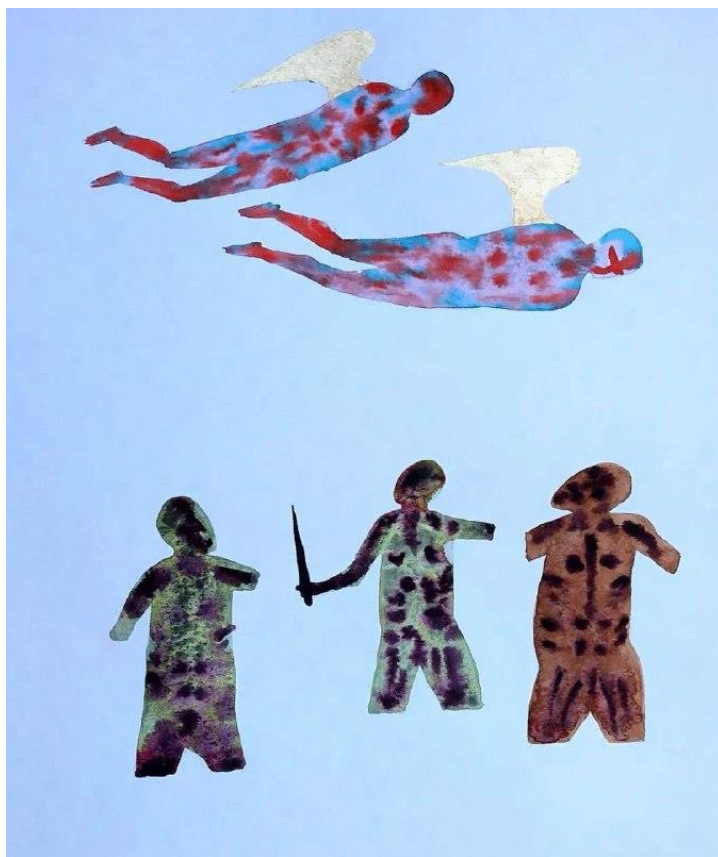

Рис. 3.3.12. Мовчан Д. “Битва (воїни з золотими крилами)”, 2023 р.

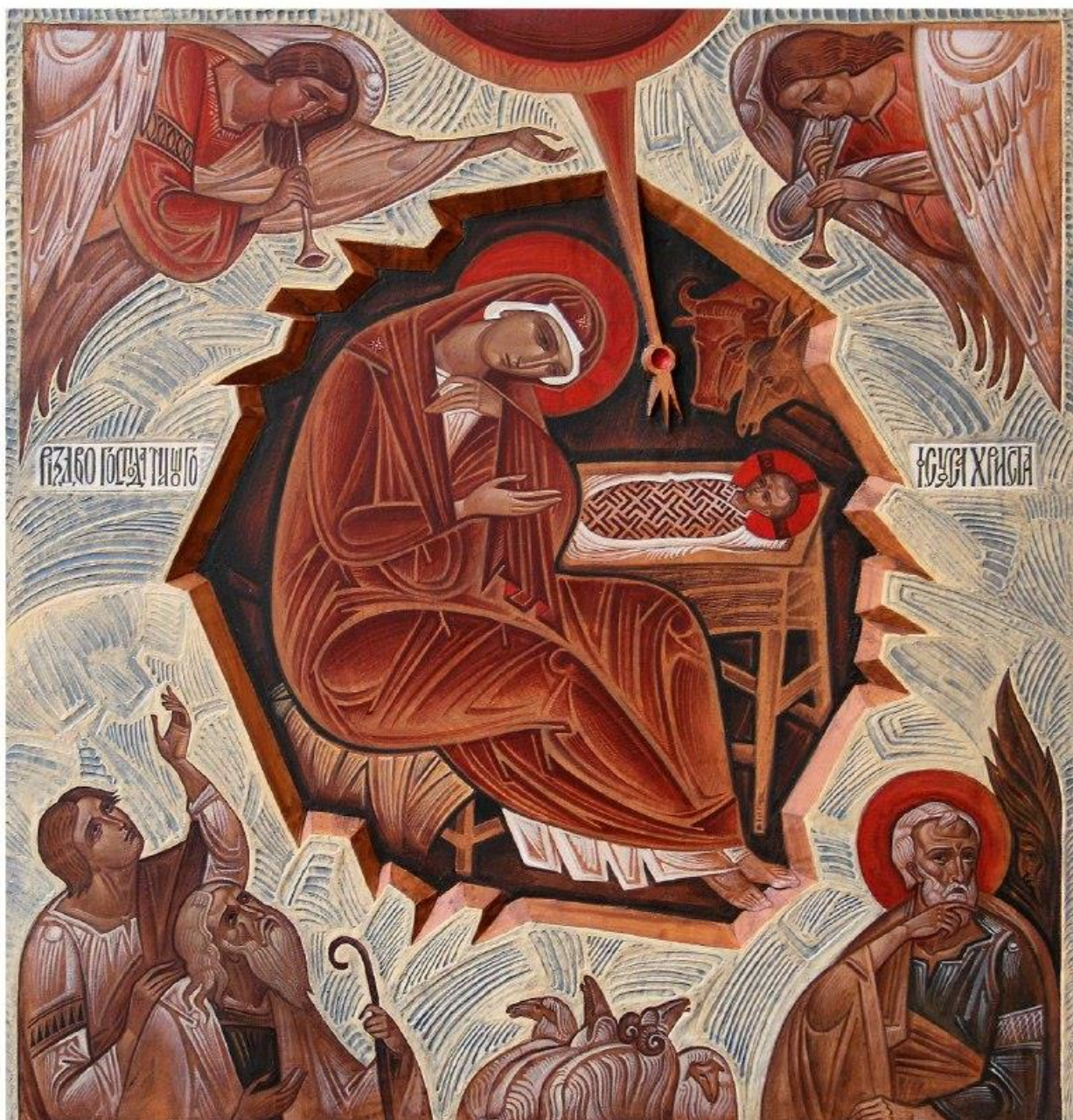

Рис.3.3.13. Маркович К. “Різдво”, дерево, акрил, 2017 р.

Рис. 3.3.14. Маркович К. “Юрій Змієборець”, дошка, акрил. 2015 р.

Рис. 3.3.15. Зілінко Р. “ЕссеНомо”, дошка, акрил, ґрунт, 2022 р.

Рис. 3.3.16. Зілінко Р. “Юрій Змієборець”, дошка, акрил, 2016 р.

Рис. 3.3.17. Зілінко Р. “Різдво”, дошка, акрил, золочення, d-40 см, 2022 р.

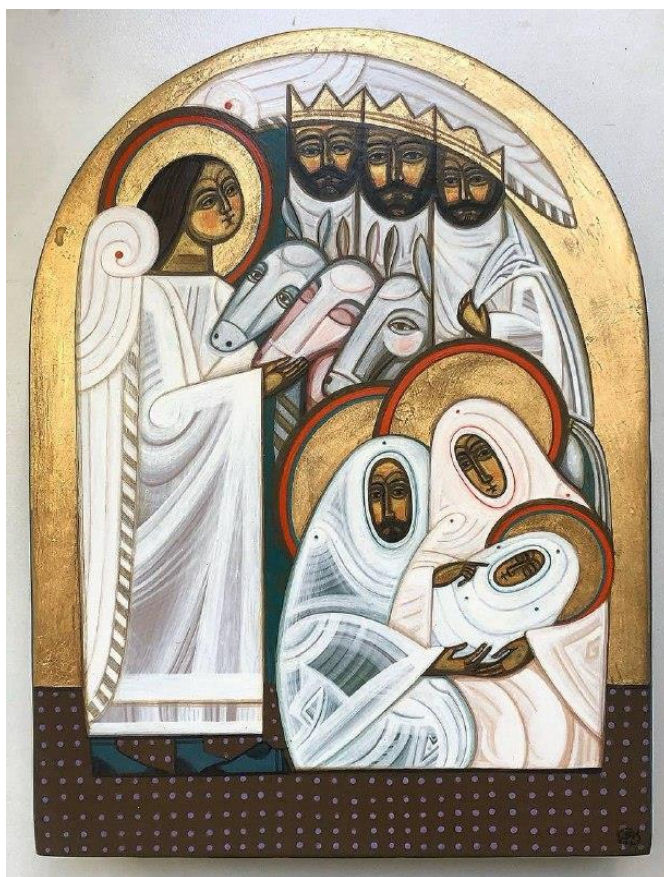

Рис.3.3.18. Кравченко О. “Різдво”, дошка, левкас, золочення, темпера, 2022 р.

Рис. 3.3.19. Кравченко О. “Той, хто оберігає небо над містом. ППО”, дошка, левкас, золочення, темпера, 15x18 см. 2022 р.

Рис. 3.3.20 - 3.3.22. Кравченко О. “Богородиця - Сонце”, дошка, левкас, золочення, темпера, 2021 р.

Рис. 3.3.23. Кравченко О. “Розп’яття у війні”, 2022 р.

Рис. 3.3.24. Нищук У. “Буковинська Богородиця”, дошка, жовткова темпера, золочення, 2023 р.

Рис. 3.3.25. Нищук У. “Різдво”

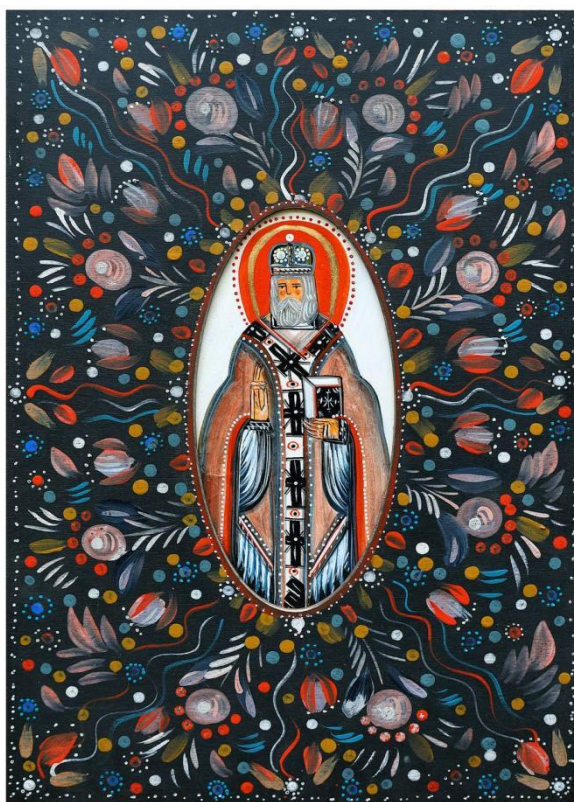

Рис. 3.3.26. Нищук У. “Святий Миколай”

Рис. 3.3.27. Солонинка І. “Богородиця Замилування”, 20 х 25 см. 2024 р.

Рис. 3.3.28. Солонинка І. “Теодор Трихина”, d-15 см.

Рис. 3.3.29. Солонинка І. “Йона”

Рис. 3.3.30. Солонинка І. “Чого шукаєте Живого серед мертвих?”,
40х40х40 см. 2023 р.

Рис. 3.3.31. Шадріна К. “Різдво”, дошка, акрил, d- 30 см.

Рис. 3.3.32. Катерина Шадріна за роботою

Рис. 3.3.33. Шадріна К. “Страшний Суд”, дошка, левкас, акрил, 130х70 см.

2023 р.

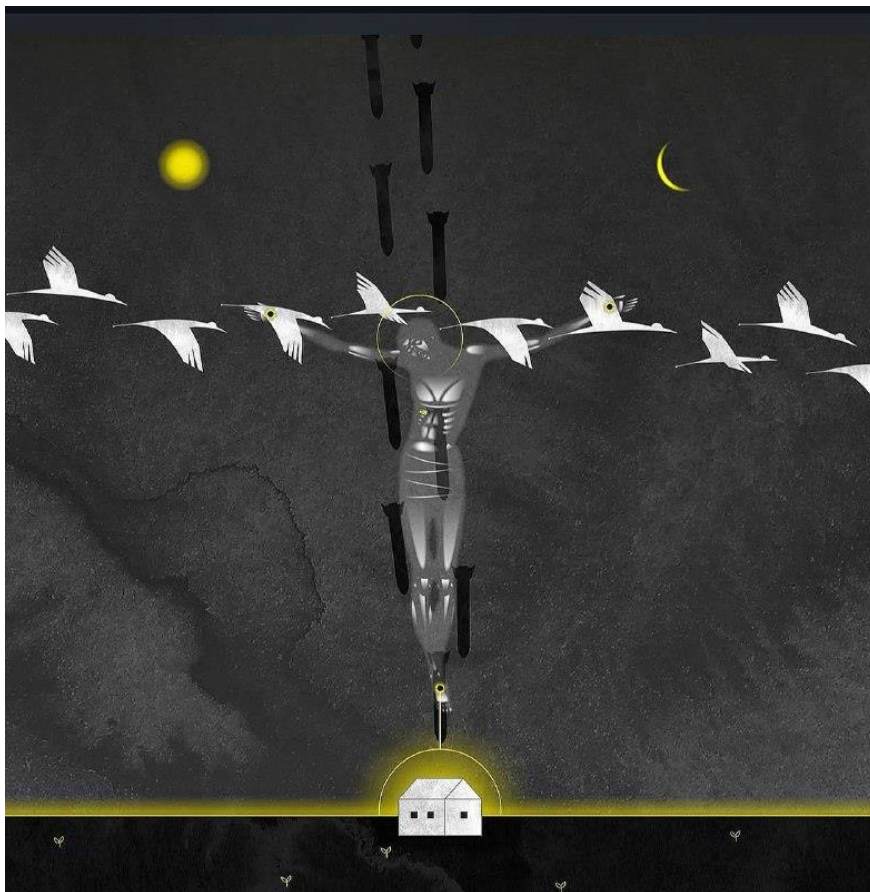

Рис. 3.3.34. Ковпак Д. “Повернення журавлів”, 2022 р.

Рис. 3.3.35. Ковпак Д. “Покров”, 2023 р.

Рис. 3.3.36. Ковпак Д. “Жнива”, 2023 р.

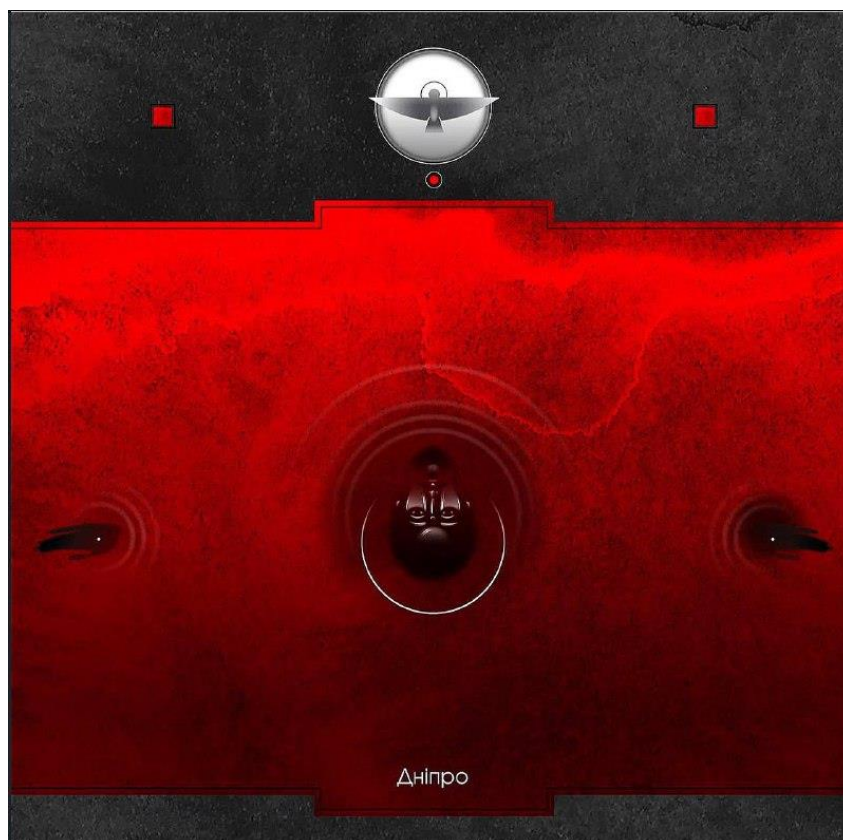

Рис. 3.3.37. Ковпак Д. “Водохрещ 2023”